

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Veronika Mišková

**Mučení během alžírské války – živé trauma
francouzské společnosti**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Veronika Miškovská**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka**

Oponent práce: **PhDr. Michel Perrottino**

Datum obhajoby: **2008**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

Miškovská, Veronika. *Mučení během alžírské války – živé trauma francouzské společnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních vztahů, 2008. 87 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Matějka.

Anotace

Bakalářská práce „Mučení během alžírské války – živé trauma francouzské společnosti“ se zabývá problematikou přítomnosti traumatu mučení během alžírské války ze strany francouzských armádních a policejních složek ve francouzské společnosti. Hlavním cílem práce je dokázat souvislou přítomnost této problematiky ve francouzské společnosti od začátku války až do současnosti. Zaměřuje se i na historický vývoj alžírského konfliktu od začátku 50. let až do roku 1962. Pojednává o metodách a systému získávání informací pod nátlakem ze strany francouzských složek a za použití násilí vůči členům alžírského hnutí za nezávislost i francouzským občanům, kteří s ním sympatizovali. Bakalářská práce poukazuje na kritiku těchto praktik ze strany francouzského tisku, knih a okrajově i kinematografie. Všimá si kritik od prvních reakcí v 50. letech až po znovuotevření problematiky na začátku nového tisíciletí. Zároveň práce poukazuje na problematiku mučení jako na další Dreyfusovu aféru, která francouzskou společnost názorově rozdělila – zde je kladen důraz na církev, justici a francouzské intelektuály. Součástí práce je i nastínění příčin, které mohly vést k vytvoření traumatu francouzské společnosti.

Annotation

Bachelor thesis “The Torture during Algerian War – living trauma of french society” deals with the question of trauma’s presence in the french society. The main goal of the thesis is to prove the continuous presence of this dilemma in the french society since the war’s beginning till present. Thesis is focused on the conflict’s development since the start of 50’s until it’s end in 1962. It treats of methods and system of intelligence service and the abuse of violence during the interrogations on algerian people movement member’s and sympathizing french citizens. The bachelor thesis refers to the critique of these methods in french press, books and, marginally, in cinematography. It’s focused on these critiques since their first emergence in 50’s till the revived controversy on the beginning of new millenium. At the same time it reffers

to this trauma as to new ‘L’affaire Dreyfus” which has been dividing the french society – mainly focused on church, justice and french intellectuals. The part of thesis is dedicated to causes which could lead to emergence of this trauma in french society.

Klíčová slova

Alžírská válka, mučení, francouzská společnost, reakce, svědectví, příčiny traumatu

Keywords

Algerian war, torture, french society, reactions, witness of torture, causes of trauma

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20. 5. 2008

Veronika Miškovská

Obsah

ÚVOD.....	8
1. HISTORICKÝ VÝVOJ FRANCOUZSKO-ALŽÍRSKÝCH VZTAHŮ – CESTA K ROZCHODU.....	11
1.1. OD POČÁTKŮ K VÁLCE.....	11
1.2. <i>Od války k nezávislosti</i>	13
2. MUČENÍ A FRANCOUZSKÉ AUTORITY.....	21
2.1. POUŽÍVANÉ PRAKTIKY.....	22
2.2. PŘÍPAD ALŽÍR.....	23
3. VÝPOVĚDI O MUČENÍ	26
3.1. SVĚDECTVÍ A CENZURA.....	26
3.2. TISK.....	27
3.2.1. <i>Znovuotevření problematiky na stránkách Le Monde a jeho důsledky</i>	29
3.3. KNIHY.....	33
3.3.1. <i>La Question (Výslech)</i>	34
3.3.2. <i>Od Výslechu do současnosti</i>	35
3.4. FILM.....	36
3.4.1. <i>Vojáček - Le Petit Soldat – Jean Luc Godard – 1960</i>	36
3.4.2. <i>Bitva o Alžír - La Bataille d'Alger – Gillo Pontecorvo – 1966</i>	37
3.4.3. <i>Mezi nepřáteli - L'Ennemi Intime - Florent Emilio Siri – 2007</i>	39
4. MUČENÍ JAKO NOVÁ DREYFUSOVA AFÉRA.....	40
4.1. CÍRKEV.....	41
4.2. JUSTICE.....	43
4.3. INTELEKTUÁLOVÉ.....	45
5. PŘÍČINY VZNIKU TRAUMATU.....	49
ZÁVĚR	51
RÉSUMÉ.....	53
POUŽITÁ LITERATURA.....	54

Úvod

Alžírská válka tvoří výraznou kapitolu moderních dějin Francie. Osmiletý boj za nezávislost Alžírsku si vyžádal nejen mnoho obětí na obou válčících stranách, ale i výrazné změny. Válečný konflikt urychlil pád nestabilní a oslabené IV. republiky a otevřel tak cestu k nástupu generála de Gaulla. Společně s těmito politickými změnami alžírská válka znamenala pro Francii i výrazné demografické změny. Francie byla cílem nejen početné komunity alžírských Francouzů, ale i mnoha Alžířanů. Alžírská válka a získání nezávislosti tak pro Francii znamenaly i demografické, kulturní a náboženské proměny Francie. S následky procesů, které začaly v období alžírského konfliktu se Francie vyrovnává dodnes.

Nejen tyto události se ale podepsaly na vnímání válečného konfliktu současnou francouzskou společností. Alžírský konflikt se vyznačoval vysokou brutalitou obou válčících stran. Francouzská armáda čelila dobře organizovanému národnostnímu odporu bojujícího teroristickými prostředky. Netradičnost tohoto boje vedla k podkopání francouzských pozic v Alžírsku, kde nebyly francouzské autority schopny udržet pořádek. Proti bojovníkům za alžírskou nezávislost proto ve jménu zachování francouzské přítomnosti armáda a policie využívaly mučení, okamžitých poprav bez řádných soudů či věznění zadržených na neomezeně dlouhou dobu. Otázky, zda je používání takovýchto postupů v boji proti protivníkovi užívajícího teroristických útoků na civilní obyvatelstvo legitimní, zaměstnávají společnost dodnes. Svět poznamenaný útoky z 11. září musí řešit palčivou otázku – kam až může moderní společnost zajít, bojuje-li proti takovému protivníkovi?

Francouzská společnost takové otázky musela řešit již v padesátých letech, kdy do Francie pronikaly zprávy o mučení zadržených či podezřelých. Po ukončení konfliktu v roce 1962 se však francouzská společnost od tématu odtáhla a otázka mučení během alžírské války, kterou francouzská vláda uznala až v roce 1999, se stala tabuizovaným tématem. Přesto byla tato problematika ve francouzské společnosti stále přítomná. Veřejné mínění čerili intelektuálové a historici svými pracemi a analýzami, režiséři našli v alžírském konfliktu vděčnou látku a novináři prolamovali ticho zneklidňujícími reportážemi. Přesto nebo právě proto, že od konfliktu uběhlo již několik desítek let, se téma mučení během alžírské války do francouzské společnosti jako morální otázka vrátilo v plné síle na konci 20. století. Následující kapitoly jsou proto věnovány cestě francouzské společnosti k vyrovnání se s traumatickými

událostmi a chtějí dokázat, že téma mučení během alžírské války je stále živým i v soudobé francouzské společnosti. Zaměřila jsem se proto zejména na období od začátku alžírské konfliktu do nedávné současnosti. Svou pozornost obracím především na mapování reakcí tisku, odborných knih a okrajově i kinematografie na události v Alžírsku.

Uvedené téma je pro společenské vědy zajímavé z toho hlediska, že je stále aktuální. Problematika vyrovnávání se s historií vlastního státu se v tomto případě kombinuje s morálními a etickými otázkami, zda je za nějakých okolností možné se podobných věcí dopouštět. Francouzská společnost v tomto případě skýtá ještě další specifika. Jak se s takovými událostmi může vyrovnat společenství, které staví svoji existenci na základních lidských svobodách a ideálech daných Velkou francouzskou revolucí? Specifičnost francouzského případu a délka, s jakou se francouzská společnost se svým traumatem vyrovnávala, jsou hlavními důvody výběru tohoto tématu.

Práce se zabývá především analýzou diskurzu problematiky mučení příslušníků alžírských ozbrojených jednotek i civilistů ze strany francouzské armády během alžírské války. Práce rovněž analyzuje memoáry jednotlivých aktérů těchto historických událostí. Zejména v části věnující se znovuobnovení diskuze v roce 2000 jsou zpracovávány archivy denního tisku, především deníku *Le Monde*.

Práce vychází z principů behaviorismu, zaměřuje se na především na lidský prvek a jeho přístup k uvedené problematice a spadá do kategorie empirických statí. Interpretuje jednotlivé historické a společenské jevy, uvádí je do vzájemných souvislostí a dedukuje jejich dopad na francouzskou společnost.

V práci se nejprve stručně věnuji historii francouzsko-alžírských vztahů od začátků francouzské kolonizace v 19. století a způsobu, jakým na sebe obě strany nazíraly. Následuje podkapitola věnovaná vývoji alžírské války od jejích počátků až do uzavření Évianských dohod v březnu 1962 a uznání nezávislosti Alžírka. Tato část objasňuje čtenáři, v jakém kontextu jednotlivé případy mučení probíhaly a slouží tak jako informační základna pro další kapitoly práce.

Následující části se již plně věnují problematice mučení a dalších praktik. Podkapitola Mučení a francouzské autority objasní, jaký systém represí v Alžírsku existoval a jaká byla odpovědnost jednotlivých armádních nebo policejních složek. V části Používané praktiky jsou pak ve stručnosti představeny nejběžnější metody násilného výslechu používané francouzskou armádou a policií. Zvláštní pozornost je

věnována tzv. bitvě o Alžír, francouzské ofenzivě v roce 1957 cílené na arabské centrum města. V této části těžím především z knihy generála Paula Aussaressese, přímého účastníka bojových operací.

Další část práce se soustředí již na projekci mučení během alžírského konfliktu ve francouzském tisku, v knihách svědčících o mučení nebo problematice mučení věnovaných a okrajově i ve filmu. V této části se tak na přítomnosti otázky mučení v těchto třech médiích pokusím dokázat, že tato otázka byla ve francouzské společnosti přítomná od začátku konfliktu až do nedávné současnosti. Jako ideální příklad proto poslouží série článků v deníku *Le Monde* věnovaných násilným výslechům během alžírské války uveřejněných v roce 2000.

Následně práce nahlíží na otázku mučení jako na novou Dreyfusovu aféru francouzské společnosti. V této části se zaměřuje především na přístup církevních hodnostářů a justice k případům mučení a i reakcím, které tyto události vyvolaly mezi francouzskými intelektuály.

Poslední část práce se zabývá důvody pro vytvoření a zakořenění tohoto traumatu ve Francii až do dnešních dnů.

Frankofonní literatura je k danému tématu poměrně bohatá. Jako jeden z hlavních zdrojů pro napsání práce posloužila kniha historika Raphaëlla Branche s názvem *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962*. (Paris: Gallimard, 2001). Tato publikace nabízí komplexní zpracování chování francouzské armády vůči Alžířanům se zaměřením na praktiky armádních složek a je tedy i vhodnou pomůckou pro zpracovávání kapitol týkajících se praktického průběhu mučení a k proniknutí do systému armádních výzvědných složek.

Ke zpracovávání kapitol o mučení jako traumatu francouzské společnosti jsem čerpala zejména z knih Benjamina Story *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes* (Paris: La Découverte, 1991) a historika Pierra Vidal-Naqueta *La Torture dans la République* (Paris: La Découverte, 1983).

1. Historický vývoj od francouzsko-alžírských vztahů – cesta k rozchodu

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.¹

1.1. Od počátků k válce

Oblast dnešního Alžírka se pod kontrolu Francie dostala poprvé v roce 1830. K osidlování afrického středomořského pobřeží vedla Francii zejména hrozba ovládnutí těchto teritorií Osmanskou říší. Již tehdy došlo na území Alžírka k ozbrojeným střetům. Při bojích mezi francouzskými a tureckými vojsky docházelo masově i ke krutostem na civilním obyvatelstvu. Násilnosti zastavila až dohoda s emírem Abd el-Kaderem v roce 1839. Na jejích základech byly Francii postoupena severní teritoria a právě od tohoto roku můžeme hovořit o „Alžírsku“. Francouzská vojska postupně pacifikovala nově získaná území. Během tohoto období se francouzské jednotky často uchýlovaly k násilí, když bylo potřeba zlikvidovat odpůrce kolonizátorů a nejen ty skutečné, ale i ty, kteří by se jimi mohli stát. Jsou známy případy masakrů, přesídlování obyvatelstva, vypalování celých vesnic či zadržování těch, kteří se francouzské nadvládě vzdírali. V roce 1830, na počátku francouzského osidlování, čítalo území kolem tří milionů obyvatel. V roce 1845 na tom samém území žilo již jen dva miliony Alžířanů.²

Násilnosti se postupně zastavily v roce 1847, kdy Francie mohla prohlásit dobyté území za „pacifikované“. Tato počáteční zkušenost obou národů však poznamenala jejich vzájemný vztah na dlouhá desetiletí. Právě z počátků francouzské přítomnosti v Alžírsku pochází vzájemná nedůvěra obou kultur. Alžířané byli Francouzi vnímáni jako nebezpečné „šelmy“, kterým není radno důvěřovat. Raději je držet zkrátka než se vystavit nebezpečí jejich zpětného úderu. V očích domorodců Francouzi naopak vystupovali jako brutální utlačovatelé bez slitování k civilnímu obyvatelstvu. K vzájemnému neporozumění přispívaly i výrazné kulturní a náboženské rozdíly. Francouzi navíc, ovlivnění myšlenkami osvícenství, nahlíželi na Alžířany jako na méněcenné, kteří si ani jiné než hrubé zacházení nezaslouží. Násilnické chování vůči

---

¹ OSN. Valné shromáždění OSN. Článek 5. In *Všeobecná deklarace lidských práv*. 1948, Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>, Ověřeno k 5.5.2008.

² HARBI, M. *La guerre d'Algérie commence. 1954*. Bruxelles: Complexe, 1984. str. 77.

původním obyvatelům bylo proto velmi rozšířené. Francouzští kolonizátoři byli toho názoru, že Arabové ostatně ani jinak než za použití násilí nelze přinutit k nějaké činnosti. Navíc panovalo všeobecné přesvědčení, že Alžířané jsou odolnější vůči bolesti a používání určitých donucovacích prostředků jim tolik neuškodí.³

Dne 24. října 1870 byl ve Francii přijat dekret z Crémieux, který Evropanům a Alžířanům židovského vyznání zaručoval francouzské občanství. Muslimové na francouzské občanství podle něj ale nárok neměli, přesto ale podléhali francouzským zákonům. Alžířanům muslimského vyznání navíc nepříslušela ani francouzská národnost.⁴ Míra povinností a práv alžírských muslimů tak byla v silném rozporu.

Mučení praktikované během alžírské války má tedy své kořeny zejména v koloniálním vztahu obou zemí, kdy jedna rasa byla nadřazena druhé. Tento způsob zneškodňování nepohodlných osob či získávání informací nebyl používán pouze na území Alžírsko. Francouzi se k němu uchýlovali během války v Indočíně či při povstání na Madagaskaru v roce 1947. Stejně tak jsou zaznamenány případy mučení během osvobozenického boje v Maroku a Tunisku.⁵ Je nutné ovšem poznamenat (a nikoli na obranu těch, kteří se mučení dopouštěli), že francouzská armáda nebyla zdaleka jediná, která se tohoto chování ve svých koloniích dopouštěla.

Situace se začala radikalizovat ve chvíli, kdy do oblasti severní Afriky pronikly myšlenky mladotureckého hnutí, které přispěly ke zrodu národního povědomí alžírského obyvatelstva. Vyústěním tohoto procesu bylo v roce 1937 založení Strany alžírského lidu (*Parti du peuple algérien*).⁶ Strana pod vedením Ferhata Abbáse Manifestem alžírského lidu publikovaným v roce 1943 požadovala vnitřní autonomii, ústavu, vlastní vládu a federativní svazek s metropolí.⁷

S koncem druhé světové války a následnému zrodu IV. francouzské republiky dochází k reorganizaci francouzských kolonií. Již před válkou bylo Alžírsko jako jediná francouzská kolonie rozděleno do tří zámořských departementů, a bylo tak přímou integrální součástí francouzského státu. Ústava IV. republiky z roku 1946 vytvořila Francouzskou unii, která se skládala z Francouzské republiky (kontinentální Francie, Alžírsko a většina kolonií), tzv. přidružených států (Maroko, Tunisko, Kambodža a Laos) a tzv. přidružených území (Togo a Kamerun). Všichni obyvatelé Francouzské

---

³ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962*. Paris: Gallimard, 2001. str. 25.

⁴ Tamtéž, str. 27.

⁵ DROZ, B.; LEVER, E. *Historie de la guerre d'Algérie 1954-1962*, Inedit, Paris 1982. str. 133.

⁶ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'ALgérie: 1954 – 1962...*, str. 31.

⁷ NÁLEVKÁ, V. *Čas soumraku*. Praha: Triton, 2004, str. 121.

republiky se pak stali i plnoprávními francouzskými občany.⁸ S francouzským občanstvím se Alžířanům dostalo i práva na volené zástupce do pařížského Národního shromáždění.

1.2. Od války k nezávislosti

Konec druhé světové války ale pro Alžířany neznamenal jen získání francouzského občanství. Vítězství nad hitlerovskými vojsky vyprovokovalo i nacionalistické hnutí soustředěné kolem Messaliho Hádže. Dne 8. května, poslední den války, napadli pod jeho velením jeho stoupenci francouzské kolony u města Sétif. Akci doprovázelo masivní povstání v celém départementu Severního Konstantinska. Při tomto nacionalistickém vzepětí zahynulo na 300 Francouzů a jejich těla byla po smrti znetvořena. Odvetná akce francouzských ozbrojených složek na sebe nenechala dlouho čekat. Životem ji zaplatilo více jak 10 000 obyvatel Alžírsko.⁹ Květnové masakry definitivně uzavřely cestu Francie a Alžírsko ke smíření. Jestliže se do té doby těšila větší podpoře umírněná strana Ferhata Abbáse Demokratická unie alžírského manifestu (Union Démocratique du Manifest Algérien, UDMA), po těchto událostech většina její členské základny přešla na stranu radikálního Hnutí za vítězství demokratických svobod (Mouvement pour la Triomphe des Libertés Démocratiques, MLTD) Messaliho Hádže. Kompromis z roku 1947, jenž upravoval systém správy Alžírsko a povolil zřízení alžírského zastupitelského úřadu, který mohl ale rozhodovat jen o otázkách finančních a správních, neuspokojil ani jednu stranu.

Touha vzít si násilím zpátky to, co jim bylo násilím odebráno, nahání mnoho mladých a odhodlaných mužů do řad tzv. Speciální organizace (Organisation spéciale, OS), která se utvořila kolem Hádžova Hnutí. OS se soustředila především na teroristické akce proti bankám a francouzským institucím. Akce organizované OS však byly záhy zastaveny francouzskou armádou a její členové během roku 1950 pozatýkáni. Francouzská bezpečnost rovněž rozehnala hnutí MTLD. Pro ty nejradikálnější ovšem ztráta organizace jako byla MTLD mnoho neznamenal. Pozdější hlavní představitel alžírského boje za nezávislost Ahmed Ben Bella k tomu dodal: „Zatčení členů MTLD a rozpuštění organizace francouzskými úřady pro nás je velkou úlevou. Francouzi nás zbavili samozvaných politiků, kteří se vydávali za naše spolubojovníky. Ve skutečnosti

---

⁸ NÁLEVKA, V. *Čas soumraku ...*, str. 115.

⁹ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962...*, str. 35.

nám práci jen ztěžovali, svým přístupem jen mátlí lid.“¹⁰ Nacionalistické hnutí se nadále radikalizovalo a během výslechů členů OS docházelo k používání mučení.¹¹

Disidenti z MTLD založili Revoluční výbor jednoty a akce (Comité révolutionnaire pour l'unité et l'action, CRUA), jehož hlavními představiteli byli Muhammad Búdijáf, Krim Belkásím, Rabah Bítat, Ben Bella, Ajt Ahmed, Murat Díduš a Larbi ben M'Hidi. Tato devítičlenná skupina v noci z 31. října na 1. listopadu 1954 zorganizovala sérii třiceti atentátů po celém území Alžírsko. K útokům se přihlásila CRUA již pod jménem Fronty národního osvobození (Front de Libération Nationale, FLN). Teroristické útoky ovšem kromě obětí na životech nepřinesly žádné okamžité plody. Francouzská veřejnost byla ale poprvé konfrontována s organizovaným a jednotným hnutím požadující nezávislost Alžírsko. S možností podobné akce nepočítaly ani francouzské úřady, které útok zastihl nepřipravené. Dosavadní generální guvernér Alžírsko Léonard byl záhy po útocích odvolán a na jeho místo usedl Jacques Soustelle. Ten část viny za útoky přiznával výzvědné službě (Services de renseignement), která podle něj nebyla schopná útoky včas odhalit. Ani armáda ovšem nebyla na možný střet v takovém rozsahu připravená. Na teritoriu o rozloze na 350 000 km² se pohybovalo jen 49 tisíc mužů, z velké části to byli vojáci alžírského původu.¹² Události v zámořských departementech bral na lehkou váhu ostatně i tehdejší ministr vnitra François Mitterrand, který odmítl považovat listopadové útoky za projev sílícího národního hnutí a boj proti teroristům přenechal policii. Až na samotném konci roku 1954 byl donucen svůj „minimalistický“ přístup přehodnotit a tzv. „pacifikaci“ pověřil armádní složky.¹³

Nastalá rebelie a množící se útoky na železnice, silnice i telegrafní stanice se brzy pro francouzskou armádu staly nevladatelnými. Situace byla natolik vážná, že v září 1955 bylo nutné povolat všechny jednotky, které měla armáda k dispozici. Rozvíjející se alžírský konflikt i přes nasazení francouzské armády nebyl francouzskou vládou vydáván za válku.

Bodem, na kterém se definitivně rozhodlo o tom, že není cesty zpět, se stal útok stoupenců FLN z 20. srpna 1955, při kterém povraždili 123 lidí, mezi nimiž bylo 71 Evropanů.¹⁴ Následná odvetná akce armády stála život na 12 000 lidí.

---

¹⁰ LAFFONT, P. *Histoire de la France en Algérie*. Paris: Plon, 1980, str. 423.

¹¹ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962 ...*, str. 31.

¹² LAFFONT, P. *Histoire de la France en Algérie ...*, str. 422.

¹³ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962 ...*, str. 37.

¹⁴ NÁLEVKA, V. *Čas soumraku ...*, str. 123.

Jen od 1. listopadu 1954 do 30. září 1955 si teroristické akce FLN vyžádaly na 106 životů Evropanů a 347 muslimů, a v prvních třech letech války se obětí násilností stalo 1035 Evropanů a 6352 muslimů.¹⁵ Tyto teroristické útoky, mířené z části na francouzské a z části na muslimské obyvatelstvo, měly dvojitý účinek. Dařilo se jim vyvolávat odvetné represivní akce, které následně radikalizovaly i dosud nezáúčastněné vrstvy arabského obyvatelstva v boji proti Francouzům. Zároveň vyvolávaly ještě větší nedůvěru francouzských obyvatel. Z hnutí, které na počátku své činnosti čítalo jen několik stovek stoupců, se během několika měsíců vyvinula síla, kterou francouzská armáda nedokázala okamžitě porazit. Rozpoutaný konflikt trval osm let.

Politická krize v metropolitní Francii a předčasné volby vynesly do premiérského křesla na začátku roku 1956 předáka levicové SFIO Guy Molleta. Vytvořená „republikánská fronta“ (Front républicain) vyhověla přání velké části francouzské veřejnosti a podporovala umírněnější linii v boji proti FLN. Ústupky FLN ovšem nemohly uspokojit francouzské obyvatelstvo a při únorové návštěvě Guy Molleta mu své rozhořčení dalo velmi důrazně najevo. Sprška shnilých rajčat premiéra donutila přehodnotit dosavadní politiku a na post generálního guvernéra nastoupil stoupenec „tvrdé ruky“ Robert Lacoste.

Nový guvernér si byl vědom toho, že boj musí být veden nekompromisně. Aby toho mohl dosáhnout, přenesl určité pravomoci policie na armádní jednotky. Ty se tak mohly aktivně zapojit do vyslýchání, kontroly a hledání podezřelých osob. Dosavadní armádní sbory navíc byly posíleny o nové vojáky. Přímým stykem s ozbrojeným nepřítelem byly pověřeny jednotky výsadkářů. Země byla rozdělena na čtyři druhy zón: zóny s posílenou kontrolou, normální, zakázané, kde nesmělo nacházet civilní obyvatelstvo ani vojenské základny, a zóny izolované, do kterých byl vstup možný jen na základě povolení francouzské armády. V zakázaných zónách se přitom mohla spustit střelba bez varování. Obyvatelstvo z nich bylo přesídleno a jejich domy zničeny. Cílem francouzské armády tak bylo izolovat oblasti, ve kterých se nacházely úkryty příslušníků FLN. Jednalo se zejména o horské oblasti Kabylie na severovýchodě země, jejichž neprostupný a nepřehledný terén poskytoval FLN množství potenciálních skrýší.

Tlak francouzských bezpečnostních složek sílil. V polovině června 1956 byli gilotinováni dva členové FLN v Alžíru, což vyvolalo odvetné útoky FLN. V reakci na útoky na civilní obyvatelstvo Alžíru vznikly i francouzské organizace, které hodlaly

---

¹⁵ LAFFONT, P. *Histoire de la France en Algérie...*, str. 424.

bezpečnost obyvatelstva převzít do vlastních rukou. Z takové iniciativy došlo k několika výbuchům v srdci Kasby, které byly organizovány skupinou okolo Philippa Castillea a Michela Fechoze. Podobnou organizaci založil i Robert Martel, jehož Výbor pro francouzskou obnovu (Comité de la renaissance française, CFR) prováděla brutální výslechy podezřelých v soukromých „vyšetřovnách“.¹⁶

Dne 20. srpna 1956, přesně rok po krvavém povstání v severním Konstantinsku, se v Kabylii sešli hlavní vůdci FLN a založili Národní radu alžírské revoluce (Conseil national de la Révolution algérien, CNRA), jenž měla být revoluční obdobou parlamentu, a Koordinační a výkonný výbor (Comité de coordination et d'exécution, CCE), plnící funkci provizorní vlády se sídlem v Alžíru. Zástupci FLN rovněž přijali nové programové prohlášení, ve kterém požadovali úplnou samostatnost a zdůraznili roli domácího vedení odbojového hnutí.¹⁷ V tu dobu se totiž několik hlavních vůdců FLN nacházelo na území Maroka. Při jejich letu 29. října 1956 z marockého Rabatu do Tunisu bylo na palubě letadlo pět exilových vůdců – Ben Bella, Mohamed Chider, Husajn ajt Ahmed, Mohammed Búdijáf a Mustafa Lašraf. Nikdo z nich však nemohl tušit, že letadlo je pilotované příslušníky francouzské tajné služby. Jejich let tak místo plánovaného Tuniska skončil na letišti Maison Blanche v Alžíru, kde byli armádou zadrženi a eskortováni do metropole.

Právě v tento okamžik se francouzské vládě nabízela příležitost situaci ovládnout. Z nabízených možností – zadržené zlikvidovat a oficiálně tak vstoupit do válečného stavu nebo je přinutit k vyjednávání a ústupu FLN, nakonec francouzská vláda nevyužila ani jednu. Chyběla jí nejen jednotná koncepce zahraniční politiky, ale i osobnost, která by na sebe byla ochotná vzít následky jedné z uvedených možností. Prezident René Coty sice navrhl propuštění unesených, ale konečné slovo náleželo ministerskému předsedovi. Guy Mollet se ovšem k dalšímu kroku neodhodlal. Během Suezské krize si nemohl dovolit rozpoutání hrozící vládní krize. Unesení tak byli drženi jako vězni a francouzská pozice se tímto jednáním ještě zhoršila. Zadrženi exiloví vůdci totiž přitáhli pozornost mezinárodního společenství, které požadovalo jejich propuštění. Od začátku roku 1957 se otázkou alžírské nezávislosti zabývala i Organizace spojených národů.

Tlak mezinárodního společenství a nadále neudržitelná situace v oblasti severní Afriky donutila Francii v březnu 1956 k uznání nezávislosti svých bývalých

---

¹⁶ VIDAL-NAQUET, P. *La Torture dans la République*. Paris: La Découverte, 1983, str. 45.

¹⁷ NÁLEVKA, V. *Čas soumraku...*, str. 125.

protektorátů – Tuniska a Maroka. V otázce Alžírska ovšem Francie svůj boj zatím vzdát nechtěla. Rozhodla se proto zasadit odbojovému hnutí tvrdou ránu. V únoru 1957 10. výsadková divize navrátila se z akce na Suez z rozkazu velitele oblasti Alžíru generála Jacquese Massua obsadila arabské centrum města - Kasbu. Začala „bitva o Alžír“. V ní měli výsadkáři za úkol „vyčistit“ město od přívrženců FLN. Na začátku léta již francouzská armáda mohla do Paříže poslat zprávu o úspěšném provedení akce. „Bitva o Alžír“ a neúspěch FLN vyvolal mezi jejími vůdci vzájemné spory a zápas o vedoucí postavení. Francouzská armáda využila chvíle, kdy byla FLN paralyzována a vybudovala na hranicích s Tuniskem tzv. Mauricovu linii – hradbu z ostnatého drátu a minových polí, pojmenovanou podle tehdejšího ministra obrany André Maurice. Linie měla zabránit dodávkám zbraní pro Armádu národního osvobození (Armée de Libération National, ALN), ozbrojenou složku v rámci struktur FLN. (Zbrojní materiál pro ALN proudil skrze marocké a tuniské hranice i z tehdejšího Československa.¹⁸)

Začátek roku 1958 zastihl alžírský odboj v krizi. Francouzská vláda proto iniciovala rámcový zákon o Alžírsku. Ten potvrdil sounáležitost zámořských departementů s metropolí a uznal občanská práva jednotlivých etnik. Slibně vyvíjející se situaci pokazila až francouzská akce z 8. února 1958, kdy francouzské letectvo vybombardovalo tuniskou vesnici, která měla být sídlem stoupenců FLN. Akce si ale vyžádala 80 mrtvých a Francii přinesla jen kritiku ze strany Velké Británie a Spojených států, které naléhaly na ukončení konfliktu.¹⁹ Francouzskou pozici navíc zkomplikovala vnitropolitická krize. Zkoušku síly v Alžírsku nevydržela vláda pravicového radikála Félix Gaillarda a 12. března 1958 byl do premiérského křesla jmenován předák Lidového republikánského hnutí Pierre Pflimlin. O den později byl konfrontován s povstáním v Alžírsku. Tentokrát se ale proti francouzské vládě nebouřili Alžířané.

Dne 13. května 1958 svůj nesouhlas s francouzskou koloniální politikou vyjádřily špičky armády a francouzští osadníci. Ti požadovali návrat k ostřejší politice vůči FLN. Časově neomezenou stávkou potom chtěli vyvolat návrat zastávce právě takové politiky – Charlese de Gaulla. V zemi byla vyhlášena všeobecná stávka a ustanoven Výbor veřejného blaha, do jehož čela usedli generál Salan společně s Jacquem Soustellem, kteří oba patřili do tábora Charlese de Gaulla.

Prezident René Coty nakonec přesvědčil premiéra Pflimlina a jeho vládu, aby rezignovali na své funkce ve prospěch generála de Gaulla, který se zavázal, že se moci

---

¹⁸ ZÍDEK, P. *Československo a francouzská Afrika*. Praha: Libri, 2006, str. 77.

¹⁹ LAFFONT, P. *Histoire de la France en Algérie...*, str. 456.

ujme tradiční ústavní cestou. Dne 1. června se Národní shromáždění vyslovilo pro nástup Charlese de Gaulla do premiérského křesla poměrem 329:224.²⁰ Další den Národní shromáždění odhlasovalo poskytnutí zvláštní plné moci k zvládnutí politické krize a pravomoci v Alžírsku.

Po svém zvolení se de Gaullovi podařilo získat i evropské obyvatelstvo Alžírska na svoji stranu, když 4. června, pouhé tři dny po svém nástupu do funkce premiéra, navštívil Alžír a obyvatelům sdělil: „Je vous ai compris.“ – „Porozuměl jsem vám.“ V Alžírsku mělo referendum o ústavě z 28. září 1958 spíše podobu referenda o samostatnosti. V případě, že by ústava byla v referendu schválena, přislíbila Francie rozšíření autonomie a začlenění do Francouzského společenství (Communauté française). Přestože FLN voličům účast na hlasování zakázala, francouzské armádě se úspěšně podařilo její zákaz zlomit a volební účast se nakonec vyšplhala na 80 %. Naprostá většina, 96 % voličů, se vyjádřila pro ústavu. Z voleb do francouzského Národního shromáždění pak vzešlo 72 poslanců (dvě třetiny tvořili muslimové), kteří většinou zastávali myšlenku „Algérie française“.²¹

Dne 3. října 1958 de Gaulle představil v alžírském městě Constantine svůj pětiletý reformní program, jenž měl zemi zajistit tolik potřebný ekonomický růst. Budoucnost Alžírska pak měla být ve znamení „blízkých vztahů s Francií“.²² De Gaulle však v alžírské otázce hodlal pokračovat ještě dál. Dne 23. října se sešel s představiteli ALN a během tajných jednání jim nabídl uzavření „míru statečných“ („la paix des braves“), jenž však Prozatímní vláda Alžírské republiky (Gouvernement Provisoire de la République Algérienne, GPRA), která se vytvořila v polovině září 1958 pod vedením Ferháta Abbáse, odmítla. Bojové akce alžírských separatistických jednotek zesílily. Francouzská vláda se snažila situaci v Alžírsku uklidnit, při operaci „Jumelles“ bylo vysláno 22 000 francouzských vojáků do oblasti Kabylie (tzv. Challův plán), při které bylo 3 700 příslušníků ALN vyřazeno z boje.²³

Na začátku září 1959 de Gaulle opět navštívil Alžírsko a poprvé představil tři možné budoucí scénáře. V úvahu mělo připadat – odtržení, kdy „Francie měla opustit Alžírany, kteří projeví snahu se od ní odloučit“ nebo „frankizace“ Alžírska neboli integrace země s Francií, kdy by však domácí elity měly možnost samy se podílet na

---

²⁰ WRIGHT, G. *France in Modern Times: From the Enlightenment to the present*. Norton, New York 1981, str. 433.

²¹ DALLOZ, J. *La France et le monde depuis 1945*. Paris: Colin, 2002, str. 119.

²² Tamtéž, str. 120.

²³ ALEXANDER, M.S.; KEIGER, J.F.V. *France and the Algerian War*. London: Frank Cass Publishers, 2002, str.xiv.

správě země, Alžířané se tak měli stát součástí francouzského národa, který by obýval území „od Dunkerque až po Tamanrasset“. Poslední možností pak měla být „alžírská vláda Alžířanů“, jež by však s metropolí udržovala úzké vztahy a Alžírsko by se změnilo na federaci.²⁴ Poprvé v historii francouzsko-alžírských vztahů se tak francouzský politik vyjádřil o možnosti získání nezávislosti Alžírska. Tuto změnu taktiky vnímalo francouzské obyvatelstvo jako zradu a v lednu roku 1960 radikální „kolonisté“ rozpoutali v Alžíru protesty, které vstoupily do historie pod příznačným názvem „týden barikád“. Snahy o druhý 13. květen byly zhruba po týdnu potlačeny, když se nepodařilo na stranu „barikádníků“ získat prezidentovi stále loajální armádu. Na protest proti povstání evropských kolonistů byla v Paříži vyhlášena generální stávka, které se zúčastnilo na 12 miliónů lidí. Počátkem února pak parlament vládě odhlasoval nové zvláštní plné moci na období jednoho roku.²⁵ Atmosféra mezitím v pařížském parlamentu houstla – levice otevřeně vyslovovala Alžířanům podporu a snažila se armádu zdiskreditovat, pravice naopak požadovala tvrdý zásah armády a potlačení alžírského hnutí. De Gaulle nicméně udržoval svoji taktiku a znásobil snahu o zahájení mírových rozhovorů. Na jaře roku 1961 GPRA souhlasila se zahájením jejich prvního kola v Évianu.

S blížící se ztrátou Alžírska se však odmítaly smířit špičky armády. Generálové Raul Salan a Maurice Challe a jimi založená Organizace tajné armády (Organisation d'armée secrète, OAS) v dubnu 1961, ještě před zahájením mírových rozhovorů naplánovaných na květen, zorganizovali v Alžíru puč s cílem zabránit zahájení mírových jednání.

Mírové rozhovory, trvající s přestávkami až do konce roku, nakonec ohroženy nebyly, puč byl po třech dnech potlačen. OAS se po nevydařeném akci uchýlila k teroristickým praktikám. Bombové útoky a atentáty se odehrávaly v Alžírsku i Francii. Sám de Gaulle v té době unikl několika pokusům o atentát.

V květnu 1962 došlo k podpisu mírových smluv dojednaných v Évianu, které Alžírsku garantovaly plnou nezávislost. Teror OAS po podepsání smluv ještě zesílil, ale 90% francouzských voličů, unavených osm let trvající válkou a praktikami OAS, v referendu v dubnu 1962 Evianské smlouvy schválilo. Stejně tak i naprostá většina

---

²⁴ WIEWORKA, O.; PROCHASSON, Ch. *La France du XXe siècle*., Documents d'histoire. Paris: Éditions du seuil, 1994, str. 490-491.

²⁵ KUDRNA, J. (a kol.). *Dějiny Francie*. Praha: Svoboda, 1988, str. 619.

Bakalářská práce

Alžířanů se v referendu z července 1962 vyjádřila kladně. Dne 3. července 1962 Francie oficiálně uznala samostatnost Alžířska.

2. Mučení a francouzské autority

Úkol pacifikace byl francouzskou vládou svěřen armádě. Ta se ho rozhodla splnit bez ohledu na použité prostředky. Udržení Alžírka nebylo pro vojenské velení pouze otázkou vlastní hrdosti, ani snahou o udržení posledních zbytků koloniálního panství. Jednalo se především o strategickou zemi, jejíž národní hnutí bylo navíc podporováno zeměmi východního bloku a jeho ztráta by byla v kontextu studené války mnohem drtivější.

Mučení alžírských obyvatel se francouzské ozbrojené složky dopouštěly již před eskalací konfliktu v roce 1956. Právě v tomto roce ale nastává zvrát, kdy část policejních pravomocí v březnu dostala armáda, která vedla systematický boj proti FLN.

Za hladký průběh všech operací bylo odpovědnou několik orgánů – Operativní ochranné složky (Dispositif opérationnel de protection, DOP), Středisko výzvědných a operativních složek (Centre de renseignement et d'action, CRA) a částečně i Zvláštní administrativní služby (Services d'administration spécialisées, SAS), které měly za úkol kontakt s alžírskými autoritami. Armádním a policejním výzvědným složkám pak bylo přiděleno několik budov, které se nechvalně proslavily ve výpovědích zadržovaných. V oblasti Alžíru to byly zejména vily Sésini a Mahiedinne a několik domů ve čtvrti El Biar. Násilnosti se odehrávaly i v tzv. tranzitních centrech (Centre de triage et de transit, CTT), zřízených z dosavadních provizorních koncentračních center v dubnu roku 1957.²⁶ Kromě těchto center se „slavnou“ stala farma Améziane v Constantine nebo bývalá výrobní mydel Thiar blízko města Blida.²⁷ Podobná vyšetřovací střediska byla rozmístěna po celém Alžírsku.

Největší koncentrace armády byla v hlavním městě Alžíru, které bylo v roce 1957 rozděleno na osm částí a spadalo pod správu Jaquese Massua. Blízké okolí Alžíru, část Alžír-Sahel, spadalo pod plukovníka Godarda. V Constantine působil svým zapřísáhlým odporem k Alžířanům proslavený Maurice Papon a prefektem v Oranu byl Lambert.²⁸

Kromě mučení se francouzská armáda uchylovala ke „snadnému“ řešení v kontaktu s alžírským obyvatelstvem. Zejména na venkově a v odlehlých horských oblastech, kde byla koncentrace frankofonní populace nízká, docházelo často

---

²⁶ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962...*, str. 120.

²⁷ DROZ, B.; LEVER, E. *Historie de la guerre d'Algérie 1954-1962*. Paris: Inédit, 1982, str. 141.

²⁸ VIDAL-NAQUET, P. *La torture dans la République...*, str. 47.

k neodůvodněnému zadržení Alžířanů a jejich zatčení. Takovou praxi zaznamenal i novinář Robert Barrat, který na své cestě po Alžírě jako doprovod ministra vnitra Françoise Mitterranda v roce 1954 narazil na armádního důstojníka, který zadržel třicetičlennou skupinu Alžířanů:

„Vyslýchal jste je?“ zeptal se někdo.

„Jak byste je chtěl vyslýchat?“, odpověděl kapitán, „Neumím ani slovo arabsky. Právě jsem přijel z Hanoje, zítra mě možná přeloží do Timbuktu nebo Rabatu. Asi si umíte představit, že žádná mezinárodní metoda výslechu neexistuje.“²⁹

V podobných případech střetů alžírského obyvatelstva s francouzskou armádou stačila k útoku armády jen zbraň v ruce, která je ale u venkovského obyvatelstva běžná a nemusí být nutně spojena s útokem na armádní nebo policejní složky. O takových obětech se vojáci vyjadřovali jako o „skolených, poražených“ – „abbattu“ jako by se jednalo o dobytek či škodnou zvěř.

V případech mučení i bezdůvodné střelby se bezpečnostní složky totiž odvolávaly na oficiální linii francouzského velení, že je nutné zaručit bezpečnost obyvatelstva a byť i zničení jednoho života nebo použití mučení zachrání život stovek jiných, kteří by se stali oběťmi atentátu nebo násilností. Mezi dvěma zly bylo podle armády nutné zvolit to menší.

2.1. Používané praktiky

Výslechy byly vedeny členem výzvědné služby (officier de renseignement, OR) a prováděly je malé skupiny několika mužů. Výslech by většinou zakončením celé série výzvědných kroků, které měly sloužit k odhalení politicko-administrativní složky FLN (Organisation politico-administrative, OPA), tedy k odkrytí celé sítě. Mučení bylo jedním z armádou schválených prostředků získávání informací.

Průběh výslechů byl vždy podobný. Probíhal pod vedením malé skupiny lidí, většinou tří mužů. Často byla tato vyšetřovací skupina sestavena z policisty a jednoho nebo více členů výzvědných služeb³⁰. Stejně tomu tak bylo i v případě Henriho Allega a jeho pobytu ve vězení v El Biar. Výslechy se odehrávaly naprostě většinou v noci a zadržený byl úplně odtržen od okolního světa. Prvním „stupněm“ mučení bylo primitivní fyzické násilí – bití, kopance. Nepromluvil-li zatčený do té doby, následovalo pálení různých částí těla. Nakonec se přistupovalo k použití elektrického

²⁹ BARRAT, R. *Un journaliste au cœur de la guerre d'Algérie*. Paris: L'Aube poche, 2001, str. 47.

³⁰ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962...*, str. 133.

proudu. Elektrody byly připevněny na ušní boltce, nohy nebo pohlaví. Střídáním intenzity vysílaného proudu se dosahovalo „efektivních“ výsledků. Často používaným bylo i mučení pomocí vody. Vyslýchaný byl přidržován pod hladinou vody či se mu kolem obličeje omotal namočený kus látky. V oběti nedostatek vzduchu vyvolával nesnesitelný pocit dušení. V některých případech se do oběti voda vpravovala pod vysokým tlakem a ve velkém množství, tělo takový tlak nevydrželo a voda se rozlila po celém těle. „Velká hadice mi zakryla nos i ústa a okamžitě jsem ucítil obrovský tlak vody. Během dvou minut se mi břicho zvětšilo do obrovských rozměrů a tlak nevydrželo. Dusil jsem se a cítil jsem vodu, jak mi teče z uší i z očí.“³¹

Někdy se obě praktiky, tedy voda a elektřina, navzájem kombinovaly. Oběť byla umístěna do vany naplněné vodou a elektrický proud proudil skrze vodu do celého těla. V případě žen se mučitelé navíc dopouštěli sexuálního násilí či násilí na jejich dětech. K mučení docházelo často i během zatýkání, ještě v domě zatčených.

Fyzické násilí bylo doplňováno psychickým terorem. Zadržení byli umístěni v izolaci s nedostatkem jídla, prostoru, světla a tepla. Úmyslně u nich docházelo k narušování přirozeného běhu času, takže zadržený brzy nedokázal určit, jak dlouho je vězněn či zda je den nebo noc. Vyslýchající v zadržených záměrně vytvářeli dojem, že je stejně zacházeno s jejich nejbližšími. Ty nejodolnější čekal pentotal sodný tedy tzv. sérum pravdy.

Po ukončení výslechu (a měl-li zadržený štěstí) se zadržení dostali do péče lékařů. Hlavním cílem bylo zamaskovat stopy po vyslýchání. Například pro vilu Sésini byla určena léčebna ve vile Mireille.³² V častých případech byli ale vyslýchání „zabiti na útěku“ (to je i případ Maurice Audina), jejich těla pak byla nacházena ve studních, v moři nebo při pozemních pracích.³³

2.3. Případ Alžír

K elitním složkám, které měly mučení v popisu práce, patřila 10. výsadková divize pod vedením generála Massua, jež působila v Alžíru. Tomu bylo na začátku roku 1957 svěřeno Robertem Lacostem hlavní město a Massuovy jednotky získaly policejní pravomoci a armáda se tak v Alžíru legálně dostala k moci. Massu měl město „vyčistit“ a nastolit v něm pořádek. Ke splnění svého úkolu v Alžíru a jeho blízkém okolí si

---

³¹ BARRAT, D.; BARRAT, R. *Algérie 1956: Livre blanc sur la répression*. La Tour d'Aigues: Edition de l'Aube, 2001, str. 81.

³² BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962 ...*, str. 136.

³³ Tamtéž., str. 140.

generál povolal veterána indočínské války a aktivního člena odboje během Druhé světové války, Paula Aussaresses. Ten své zážitky z té doby popsal v knize *Services spéciaux : Algérie 1955-1957* vydané v roce 2001. Právě Aussaresses byl jedním z dvou mužů pověřených vedením paralelního, tajného výzvědného štábu. Druhým mužem tajných složek DOP byl plukovník Roger Trinquier, který byl společně s kapitánem Faulquesem považován za specialistu na mučení.³⁴

K největším represáliím a zatýkáním docházelo po rozbití FLN vyhlášené generální stávkou 28. ledna 1957, která se týkala arabské části města - Kasby. Akce organizovaná Ben M'Hidim byla násilně potlačena. Armáda vtrhla do ulic a přinutila obchodníky k otevření jejich krámků. K největším kontroverzím ale docházelo během tzv. bitvy o Alžír, která probíhala na jaře a na podzim roku 1957. Pro potřeby výzvědné služby dostal Paul Aussaresses vilu Tourelles, která patřila k jednomu z výslechových center.³⁵

Na toto místo byly převáženi přímí účastníci útoků FLN a při jejich výsleších bylo mučení systematicky používáno. Sem byli dopravováni i takoví zatčení, kteří už informace armádě nebo policii poskytli, ale úřady si s nimi nevěděly rady. Dění ve vile Tourelles se ale neomezovalo jen na brutální výslechy, ale docházelo i k „likvidaci“ zadržených. K tomu docházelo i v případech, kdy během výslechu zadržený kýženou informaci vyšetřovatelům poskytl. „Většinou je moji muži odvezli asi 20 kilometrů za město, kde je zabili dávkou z kulometu a pohřbili. (...) Nikdo se mě neptal, co se zadrženými budu dělat. Chtěli-li se někoho zbavit, prostě skončil v Tourelles.“³⁶

O tom, kolik lidí zaplatilo pobyt v Tourelles životem, je těžké spekulovat. Podle Aussaresses se počet vyslýchaných a zabitých zaznamenával do sešitu o čtyřech kopiích. Jedna putovala ke generálovi Massuovi, další byla pro vrchního guvernéra oblasti Roberta Lacosta, třetí pro generála Salana, poslední si Aussaresses ponechával pro sebe. Administrativní správa tajných výzvědných jednotek spadala do kompetence vrchního tajemníka francouzské policie v Alžíru Paula Teitgena. Ten musel pro každého zadrženého vydat potřebné dokumenty. Podle Aussaresses „nebylo jasné, zda o mučení ví nebo předstírá, že o ničem neví.“³⁷ Teitgen, který jen za devět měsíců svého působení vystavil 24 tisíc zatykačů a nedokázal objasnit konec více jak tří tisíc

---

³⁴ VIDAL-NAQUET, P. *La torture dans la République...*, str. 47.

³⁵ AUSSARESSES, P. *Services spéciaux: Algérie 1955-1957*. Paris : Librairie Académique Perrin, 2001, str. 146.

³⁶ Tamtéž, str. 148.

³⁷ AUSSARESSES, P. *Services spéciaux: Algérie 1955-1957*. ..., str. 150.

zadržených, nakonec v září 1957 podal demisi.³⁸ Tu odůvodnil zejména používáním mučení, se kterým jako odbojář se zkušenostmi s výslechy gestapa nesoúhlasil.

Běžnou praxí byla i během pacifikace Alžíru tzv. fingovaná sebevražda. V polovině února 1957 byl zatčen Ben M'Hidi, který byl bezprostředně po svém zatčení zavražděn. Jednotka Paula Aussaressese ho oběsila na farmě Améziane nedaleko Alžíru. Podobný byl i případ Alího Bumendžela, alžírského advokáta zodpovědného za organizaci několika atentátů a přepadení. Jeho vražda byla veřejnosti interpretována jako sebevražda skokem z okna vyšetřovací místnosti v El Biar.³⁹

---

³⁸ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962* ..., str. 144.

³⁹ AUSSARESSES, P. *Services spéciaux: Algérie 1955-1957*. ...,str. 161.

3. Výpovědi o mučení

3.1. Svědectví a cenzura

Francouzská cenzura byla během alžírského konfliktu velmi aktivní. Pravidla konfiskace materiálů se řídila článkem 30 zákona o soudním řízení, kdy měly odpovědné dohlížecí úřady – „police judiciaire“ pravomoci podniknout jakékoli kroky na ochranu bezpečnosti státu.⁴⁰ Kopie díla tak musely být předkládány na místní prefektury, kde byly dokumenty zkoumány, zda neobsahují závadná prohlášení. Asi 15 procent případů vedlo ke vznesení obvinění, ale jediným soudním procesem s autorem knihy byl případ knihy *Dezertér (Le Déserteur)* Jeana-Louise Hustra, který ji napsal pod pseudonymem Maurienne.⁴¹ Ale ani v tomto případě nepadl žádný rozsudek. Cílem francouzských úřadů tak nebylo přímo autory „závadných“ dokumentů trestat, ale pouze jejich díla vehnat do začarovaného kruhu francouzské soudní byrokracie, čímž se jejich zveřejnění značně zkomplikovalo. Navíc nebyly soudy v otázce toho, co je již přípustné a co ne, koherentní. Tak se také mohlo stát, že kniha *Výslech Henriho Allega* byla zakázána, ale kniha historika Pierra Vidal-Naqueta *Audinova aféra (L’Affaire Audin)* z roku 1958 již zakázána nebyla. Přestože se její obsah věnoval stejnému tématu jako popisovala Allegova kniha.⁴²

V případě tisku se do hledáčku police judiciaire nejprve dostávaly levicové deníky jako *France-Observateur* či *L’Express*, přičemž tento tlak sílil až do roku 1958. Kromě levicových deníků se ale pod dozorem ocitají i deníky jako *Le Monde*, *La Croix* nebo *Le Figaro*, které jsou obviňovány z defétismu. Francouzské orgány se v těchto případech však většinou omezily na výhrůžky, počet zabavených článků byl tak nepoměrně menší než v případě levicového tisku.⁴³

Pátá republika byla již ke kritikům liberálnější. Většina zabavení článků či dokumentů navíc spadala do doby, kdy nebyl Charles de Gaulle přítomen v metropolitní Francii.⁴⁴ Počet zabavených článků ale prudce stoupá v roce 1960, kdy se de Gaullova pozice otřásá v základech kvůli pokusu o převrat v tzv. týdnu barikád.

⁴⁰ HARRISON, M. Gouvernement and press in France during the Algerian war. In *The American Political Science Review*, Vol.58, No.2, 1964, str. 273-285.

⁴¹ STORA, B. *La gangrène et l’oubli: la mémoire des années algériennes*. Paris: La Découverte, 1991, str. 56.

⁴² Tamtéž., str. 68.

⁴³ HARRISON, M. Gouvernement and press in France during the Algerian war...., str. 273-285.

⁴⁴ Tamtéž., str. 273-285.

Téměř polovina děl byla zabavena kvůli poukazování na mučení, neoprávněné popravky nebo špatné podmínky v alžírských vězeních.

Přes tyto zásahy do svobody slova nedošlo k žádnému organizovanému protestu vydavatelů jednotlivých deníků. Tisk byl totiž rozdělen na jednotlivé politické bloky a vzájemné nevraživé vztahy jednotlivých periodik takové jednání neumožňovaly. Proti tomuto omezování se tak ohrazovali jen „profesionální demonstranti“ z Ligy za lidská práva (Ligue des Droits de l'Homme).

Podobná byla i situace na francouzské filmové scéně. Období alžírsko-francouzského konfliktu spadá do období tzv. nové vlny a toto období se i kryje s obdobím vysokého vlivu francouzské cenzury. Dohled nad kontroverzními scénáři a filmy mělo Národní centrum pro kinematografii (Centre National de la Cinématographie, CNC). Podle zákona z roku 1961 nemohl být natočen žádný film, dokud jeho scénář neschválil prezident CNC, a ministerstvo informací mělo konečné slovo v rozhodování o zařazení filmů do distribuce. Problematické filmy byly distribuovány tajně, policie proto často zasahovala na politických shromážděních nebo ve filmových klubech.⁴⁵ Tato politika tak způsobila pozdržení filmů jako byla Resnaisova *Muriel* či Godardův *Vojáček*.

3.2. Tisk

První veřejné kritiky praktik francouzské armády se v tisku objevily již před vypuknutím celého konfliktu, během roku 1951. Jako první se problematikou brutálního přístupu francouzské armády k národnímu hnutí Alžířanů zabývá novinový článek v listu *L'Observateur* z 6. prosince 1951. Spisovatel Claude Bourdet, jeden z předních odbojářů během nacistické okupace Francie a zakladatel listu *Combat* a *L'Observateur*, se jím veřejně ohradil proti jednání francouzských bezpečnostních složek při zátahu na činitele MTLD ve stejném roce. O čtyři roky později, 13. ledna 1955, Claude Bourdet uveřejnil aktualizovanou podobu tohoto článku - svou obdobu „J'accuse“ nazval „Votre Gestapo en Algérie“ – „Vaše alžírské Gestapo“ v listu *France-Observateur* (bývalý *L'Observateur*). Články se soustředily na podobnosti mezi režimem v okupované Francii a tím, který osvobozená Francie zavedla ve svých zámořských departementech. „V okupované Paříži Gestapo vlastnilo kromě *rue des Saussaies* a několika dalších budov řadu domů situovaných v *avenue Foch*. Alžírští

---

⁴⁵ THOMPSONOVÁ, K.; BORDWELL, D. *Dějiny filmu*. Praha: AMU, 2007, str. 490.

muslimové neznají "l'avenue Foch"; všichni ale znají jinou budovu, jejíž pověst je stejná: vila Mahieddine, kde sídlí vedení výzvědných služeb."⁴⁶

O dva dny později byl další text, kritizující francouzský nehumánní přístup k zadrženým, publikován v deníku L'Express. Autorem byl Francois Mauriac, spisovatel, který sám zažil nelidské výslechy německého gestapa, a svůj příspěvek z 15. ledna 1955 nazval „La Question“ – „Výslech“. Článek se ostře ohrazuje zejména proti francouzským politikům a jejich zástupcům v Alžírsku, jejich šovinismu a nepochopení pro alžírský boj za nezávislost. Naráží na záměrnou snahu odpovědných orgánů skutečné události zamlžit a držet francouzskou společnost v klamavém klidu. Hlavním odpovědným je podle Mauriaca generální guvernér Robert Lacoste: „Spáchaly se zločiny, které se dotýkají nejen těch, kteří je spáchali – elitních jednotek, ale i celé armády, nás samých, našeho lidu, který vás zvolil. To, co nazýváte „určitá pochybení“ jsou zločiny lidu, který zastupujete. (...) V Alžírsku, pane Lacoste, jste vy Francie! Bohužel.“⁴⁷

S vypuknutím konfliktu se přístup francouzského tisku rozdělil. K hlavním kritikům politiky „francouzského Alžírka“ patřil zejména levicový tisk jako byly L'Humanité nebo Libération, které tlumočily názory komunistů a radikální levice. Ke kritikům patřil i list Combat a tisk pro křesťanské čtenáře Témoignage chrétien nebo Esprit. Kromě několika odsuzujících komentářů francouzskou politiku naopak schvalovaly deníky jako pravcový Le Figaro, Paris-Match či France-Soir. Nejvíce a nejobjektivněji se problematikou kontroverzních praktik francouzské armády zabýval France-Observateur, který zveřejňoval články a reportáže Claudea Bourdeta nebo Roberta Barrata. L'Express zase otiskoval fotografie Jeana Daniela a články Alberta Camuse.⁴⁸

Změnu v interpretaci událostí zaznamenal deník Le Monde, který na počátku konfliktu ve svých textech většinou souhlasil s oficiální politikou vůči alžírským departementům. To se ale změnilo během roku 1957, kdy bylo odhaleno několik případů mučení francouzskou armádou a brutalita „bitvy o Alžír“.

---

⁴⁶ 1951-1954...*Du "J'accuse" de Claude Bourdet à la condamnation de la torture* [online]. 2008 , 19.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW:

<http://www.aidh.org/faits_documents/algerie/Bourdet.html#top>.

⁴⁷ 1951-1954...*Du "J'accuse" de Claude Bourdet à la condamnation de la torture* [online]. 2008 , 19.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW:

<http://www.aidh.org/faits_documents/algerie/Bourdet.html#top>.

⁴⁸ DROZ, B.; LEVER, E. *Historie de la guerre d'Algérie 1954-1962*. Paris: Inédit, 1982, str. 150.

3.2.1. Znovuotevření problematiky na stránkách *Le Monde* a jeho důsledky

Zvláštní kapitolu si v celé historii problematiky násilnických francouzsko-alžírských vztahů zaslouží obnovení diskuze o průběhu alžírského konfliktu v roce 2000.

Dne 14. června 2000 přijel na státní návštěvu „čerstvý“ prezident Alžíru, Abdelazíz Buteflika, který byl jedním z odpovědných za používání mučení během alžírské občanské války. Jednalo se přitom o teprve druhou návštěvu hlavy alžírského státu ve Francii od získání alžírské nezávislosti. Ve stejný den promluvil Buteflika k Národnímu shromáždění. Jen o necelý týden později, 20. června, deník *Le Monde* otiskl výpověď bývalé členky ALN Louise Ighilahriz, která popisovala svoji zkušenost s výslechem vedeným 10. výsadkářskou divizí v roce 1957 v Alžíru. Byla zadržena v říjnu 1957 poté, co se podílela na bombových atentátech a ve vězení strávila plné tři měsíce. Promluvit se rozhodla proto, aby našla doktora Richauda, který jí měl z vězení zařídit propuštění. V reportáži podepsané alžírskou korespondentkou Florence Beaugé popisuje, jak se k ní trojice Massu, Bigeard a Graziani chovala. Článek se dostal na první stranu deníku i po čtyřiceti letech tak francouzská společnost byla znovu konfrontována s temným průběhem alžírského konfliktu. Reportáž zároveň odstartovala vlnu zájmu o historii francouzsko-alžírských problematických vztahů.

O dva dny později, 22. června, deník *Le Monde* otiskl výpovědi těch, které Louise Ighilahriz ve své výpovědi jmenovala – generála Bigearda a Massua. Tentokrát Florence Beaugé zaznamenala rozdílnost přístupu ke svědectvím obětí mučení mezi špičkami armády. Marcel Bigeard totiž jakýkoli kontakt s Louise Ighilahriz rozhodně odmítl a označil její výpověď za snůšku lží. Zároveň se v rozhovoru s autorkou článku brání: „Dodnes dostávám stovky dopisů, kde mi píší: „Ještě, že Vás máme, v době, kdy se všechny hodnoty mění v prach.“ Jednou uvidíte, až se vzbouří předměstí.“⁴⁹ Z jeho výpovědi, je patrné, že čtyřiaosmdesátiletý účastník alžírské války zabředl do primitivního rasismu a radikálně pravicového přístupu k francouzské přítomnosti v Alžírsku. Na konci interview navíc reportérce skrytě vyhrožuje, že je sice starý ale stále „umí zasadit ránu“.⁵⁰

Druhý z konfrontovaných, generál Massu, nabízí jiný pohled na popsání události. Generál Massu mučení během alžírského konfliktu přiznal již ve své knize

⁴⁹ BEAUGÉ, F. Marcel Bigeard général du cadre de réserve. *Le Monde*, 22. 6. 2000.

⁵⁰ Tamtéž.

Skutečná bitva o Alžír (La Vraie Bataille d'Alger) z roku 1971, ve které dokládá, že se jeho podřízení mučení dopouštěli za cílem zabránit dalším útokům. Výpověď Ighilahriz proto v interview nezpochybnil, ale odmítl jakoukoli osobní vinu na jejím případě. Podle svých slov se žádného mučení osobně neúčastnil. Na dotaz novinářky, jestli je mučení ve válce nezbytné, odpověděl: „Ne, ve válce není mučení nutné, můžete se bez něj obejít. Ale když přemýšlím o Alžírsku, tak to bylo součástí té zvláštní atmosféry.“⁵¹ Jeho přístup, který přiznává část zodpovědnosti na událostech v Alžíru vyjadřuje formu lítosti nad mučením, ale zároveň ho nijak kategoricky neodsuzuje. Generál Massu jen neustále tvrdí, že se to mohlo stát, ale že o ničem sám osobně nevěděl nebo, že se ničeho takového nikdy neúčastnil. Těžko si však představit, že by velitel výsadkových jednotek sám osobně někoho vyslýchal nebo že by o mučení nevěděl.

Samotná výpověď a následné rozhovory s generály odstartovaly vlnu zájmu o danou problematiku. Společně s výpověďmi generálů bylo otištěno několik článků, které shrnovaly vývoj alžírské války a používání mučení. Patří k nim i příspěvky Philippa Bernarda nebo Jacquese Isnarda z 22. a 23. června 2000, které za jasné viníky označují vedení 10. výsadkové divize.

Znovu se celá kauza otevřela v listopadu 2000, kdy opět novinářka Florence Beaugé věnovala svůj rozsáhlý článek z 9. listopadu příběhu Alžíranky Kheiry Garne zadržené francouzskými vojáky během operace Challe, ofenzívy v Kabylských horách, kvůli tomu, že její manžel sympatizoval s FLN. Během svého pobytu v táboře v Theniet el-Had byla mučena a několikrát znásilněna francouzskými vojáky. O dva dny později následoval opět z pera Florence Beaugé článek s výpověďmi Pierra Albana Thomase, kapitána výzvědné služby a vojáků Georgese Fogela a André Brémauda s názvem „Když Francie mučila v Alžírsku“ (Quand France torturait en Algérie). Alban Thomas podle svých slov přímo zadržené nemučil, ale byl při brutálních výsleších přítomen. „Je to ještě horší, než kdybyste to dělal svými vlastníma rukama. Ten, který někoho mučil, si mohl alespoň namlouvat, že získává informace. Ale ten, který tomu jen přihlíží, už ne.“⁵² Podle obou vojáků navíc na základnách mimo města nebylo mnoho co na práci a vojáci včetně důstojníků se oddávali alkoholu a agresivní zábavě. „Ze začátku si říkáte, že to nikdy neuděláte, ale pak k tomu stejně dojde, protože jste

---

⁵¹ BEAUGÉ, F. Le général Massu exprime ses regrets pour la torture en Algérie. *Le Monde*, 22.6. 2000.

⁵² BEAUGÉ, F. Quand France torturait en Algérie. *Le Monde*, 11.11. 2000.

opilí a k smrti znudění. Navíc si namlouváte, že jste tam (v Alžírsku – pozn. autorky) skončili kvůli Alžířanům.“⁵³

V listopadu se znovu na stránkách *Le Monde* objevuje Jacques Massu. V rozhovoru se vyjadřuje k stížnosti generála Bollardiéra, který podle Massua proti mučení protestoval, i když se ho při válce v Indočíně jeho muži dopouštěli běžně. Článek zaznamenává i reakci Massua na výzvu dvanácti intelektuálů, která měla upozornit na dosud nepotrestané zločiny proti lidskosti spáchané za alžírské války a požadovala po prezidentu Chiracovi a premiérovi Jospinovi veřejné odsouzení mučení páchané francouzskými jednotkami. K signatářům prohlášení, uveřejněného 31. října v deníku *L'Humanité*, patřil Henri Alleg, manželka Maurice Audina Josette Audin, manželka generála Bollardiéra i historik Pierre Vidal Naquet. Massu o tomto projektu prohlásil, že je to „dobrá věc“.⁵⁴

Odlišnou reakci na tuto iniciativu ovšem zaznamenal další článek, tentokrát v něm vypovídal Paul Aussaresses. Ten požadavek dvanácti intelektuálů ostře odmítl s tím, že ke starým událostem již není nutné se vracet. Jeho poměrně detailní popisy toho, jak se se zadrženými zacházelo, a přiznání poprav bez řádných soudů však vedl k dalším krokům.

Komunistická strana Francie (*Parti communiste français*, PCF) na základě výpovědí uveřejněných v *Le Monde* požadovala vytvoření zvláštní vyšetřovací komise pro zločiny alžírské války.⁵⁵ Toto rozhodnutí však po kongresu Socialistické strany (*Parti socialiste*, PS) v Grenoblu z 26. listopadu Lionel Jospin nakonec neučinil a vyjádřil podporu zkoumání alžírských zločinů historiky.⁵⁶ O dva dny později Národnímu shromáždění přednesl projev, ve kterém svoje rozhodnutí opravňoval tvrzením, že „případy mučení byly pouze ojedinělé“.⁵⁷ Společnost byla však výpověďmi natolik zasažena, že celých 59 procent Francouzů požadovalo potrestání odpovědných osob za brutální postup francouzských jednotek.⁵⁸ Veřejnost se navíc dožadovala otevření archivů, které by se za normálních okolností otevřely po třiceti letech, tedy měly být zpřístupněny již v roce 1992. Zákon z roku 1979 ale dobu jejich

---

⁵³ BEAUGÉ, F. Quand France torturait en Algérie. *Le Monde*, 11.11. 2000.

⁵⁴ BEAUGÉ, F. Le général Jacques Massu, vainqueur de la bataille d'Alger. *Le Monde*, 23.11.2000.

⁵⁵ VIROT, P. La Torture aux portes de l'Assemblée. *Libération*, 23.11.2000.

⁵⁶ BEZAT, J.-M. L'idée d'une commission d'historiens sur la torture durant la guerre d'Algérie fait son chemin. *Le Monde*, 27.11.2000.

⁵⁷ BEAUGÉ, F. La Question, *Le Monde*, 4.12.2000.

⁵⁸ BEZAT, J.-M. L'idée d'une commission d'historiens sur la torture durant la guerre d'Algérie fait son chemin. *Le Monde*, 27.11.2000.

uzavření prodloužil na dobu šedesáti let, kvůli tomu, že materiály obsahují informace by mohly ohrozit bezpečnost státu.⁵⁹

Po čtyřiceti letech tedy francouzská společnost konečně byla schopna přiznat svou vinu smíšenou se studem, podobnou německému traumatu z druhé světové války. Podílela se na tom touha druhé a třetí generace alžírských imigrantů ve Francii, která měla odvahu tabuizované téma znovu otevřít. Výpovědi generálů byly jistě tak otevřené proto, že se neobávali případného potrestání a rovněž se na sklonku života možná toužili ke svým vinám přiznat. Navíc společně s koncem studené války a rozdělení světa na komunistickou a svobodnou část odpadly argumenty proti FLN, že byla podporována komunisty a tudíž proti ní bylo správné bojovat jakýmkoli prostředky.

Události v roce 2000 byly však jen dohrou událostí z 90. let, kdy v roce 1990 v Alžírsku začala občanská válka, během níž docházelo rovněž k mučení a tyto události oživily „přízrak“ alžírského konfliktu. A konečně nejvýraznějším startovacím okamžikem bylo uznání konfliktu za alžírskou válku zákonem schváleným Národním shromážděním v červnu 1999. Do té doby se konflikt označoval jako „operace v Severní Africe“. A červenci téhož roku prezident Abdelazíz Buteflika rehabilitoval zakladatele alžírského národního hnutí Mesaliho Hádže a Ferháta Abbáse.⁶⁰ Na základě těchto událostí se další generace, která s událostmi v Alžírsku tolik obeznámena nebyla, dozvěděla o zatajované historii Francie. Čtyřicáté výročí uzavření Evianských dohod navíc nabízelo výhodnou příležitost pro vydavatele a objevuje se tak množství knih věnované právě tomuto tématu.

K oživení tématu alžírské války se rovněž přidává jeden výrazný faktor a to přímo osobnost prezidenta Chiraca, který se sám alžírských operací účastnil a skrze něj se ke slovu dostávaly spolky veteránů alžírské války. Odpovědnost za alžírské události sice padala i na předchozího prezidenta François Mitterranda, ale s jeho osobou se spojovala spíše traumata dřívější – kolaborace během nacistické okupace Francie a jeho účast ve vichystické vládě. S novým prezidentem se ale alžírská problematika „vynořovala“ rychleji.

Dne 5. prosince 2002 pak prezident Jacques Chirac na nábřeží Branly, nedaleko Eiffelovy věže odhalil pomník věnovaný francouzským vojákům padlým při bojích

---

⁵⁹ MERCHET, J.-D. Black-out sur les archives militaires. *Libération*, 24.11.2000.

⁶⁰ STORA, B.; ELLYAS, A. *Les 100 portes du Maghreb*. Paris: Les Editions de l'Atelier, 1999, str. 168.

v Alžírsku, Tunisku a Maroku v letech 1954 až 1962.⁶¹ Tím se sice dostalo uznání 22 tisícům padlých vojáků, ale na oběti mučení se pomník nevztahoval. Nicméně byla tímto aktem alžírská válka definitivně uznána za skutečnou a ne za zastíraný konflikt, o kterém „se nemluví“. Na začátku března pak vykonal první oficiální návštěvu francouzského prezidenta do Alžírsku od ukončení války.⁶² Alžírská válka „skončila“ po čtyřiceti letech.

3.3. *Knihy*

Knížních svědectví o skandálních praktikách francouzské armády v Alžírsku vyšlo po dobu trvání konfliktu jen několik. Většina knih z té doby pocházela od autorů, kteří konfliktem prošli a postupy francouzské armády proti národnímu hnutí schvalovali. Po ukončení války a podepsání Evianských dohod se ale situace měnila jen pomalu. Ještě v období let 1962 až 1982 naprostá většina, zhruba 70 procent, knih pojednávajících o Alžírsku francouzskou přítomnost v severní Africe obhajovala a problematiku mučení ignorovala.⁶³ Obrat nastává až v průběhu 80. let, kdy knih kritizujících postupy francouzské armády výrazně přibývá a celý problém se znovu oživuje v průběhu 90. let, kdy se problematika mučení společně s občanskou válkou v Alžírsku znovu vrací do zorného pole francouzské společnosti. V tomto období, tedy od 80. let do začátku nového tisíciletí navíc spadá do období dospívání druhé generace imigrantů z Alžírsku. K tomuto faktoru se navíc připojuje nástup levice k moci, představovaný zvolením Françoise Mitterranda na post prezidenta. Levice byla i přesto, že Mitterrand v době alžírské války zastával post ministra vnitra, událostmi v Alžírsku zatížena v očích francouzské společnosti méně než strany pravicové.

Po roce 2000 následuje prudký nárůst knih, které se věnují i mučení v Alžírsku zcela samostatně. Lze to připočíst zejména rozvinutí diskuze z 80. a 90. let. Navíc se celá otázka znovu otevřela i díky sérii přiznání členů armády i zveřejnění výpovědí mučených v deníku *Le Monde* v průběhu roku 2000. Začátek nového tisíciletí lze tak charakterizovat jako „rozpomenutí se“ na traumatické události během alžírského boje za nezávislost.

---

⁶¹ DE LANGHE, A.-Ch. Chirac – „Ils ont enfin la place qui leur revient dans notre patrie“. *Le Figaro*, 6.12.2002.

⁶² Ces Algériens disparus - un dossier explosif. *Le Monde*, 4.3.2003.

⁶³ STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes....*, str. 70.

3.3.1. La Question (Výslech)

Největší vlna kritiky se strhla během tzv. „bitvy o Alžír“ započaté v lednu 1957. Do obecného povědomí francouzské společnosti se mučení dostalo díky tzv. aféře Audin. Maurice Audin, asistent na alžírské univerzitě, byl zatčen výsadkáři 11. června 1957. Po téměř dvou týdnech bylo jeho manželce oznámeno, že při převozu k výslechu uprchl. Záhadné zmizení ovšem vyprovokovalo skupinu intelektuálů, kteří se rozhodli zmizení Audina použít jako názorného příkladu nezákonného zacházení se zadrženými. Byl mezi nimi historik Pierre Vidal-Naquet i matematik Laurent Schwarz.

Maurice Audin byl nakonec nalezen mrtvý se stopami brutálního mučení. Případ popsal Henri Alleg, jeden z činitelů Komunistické strany Alžírsko (Parti communiste d'Algérie, PCA) a editor listu *Alger Républicain* až do jeho zrušení v roce 1955, ve své knize *La Question* vydané v roce 1958. Ten v knize především čerpal ze své osobní zkušenosti s 10. výsadkovou divizí a jejími postupy při výslechu. Svědectví Henriho Allega patří k nejvýstižnějším a zároveň k nejsilnějším. Své zážitky popisuje velice úsporným stylem, prožité trauma jakoby se ho netýkalo. Autor popisuje, že během svého věznění přišel do kontaktu i s Mauricem Audinem, kterého viděl ve velmi zuboženém stavu. „Pak jsem slyšel zvuk nastartovaného auta. Několik okamžiků poté, od vily Oliviers, zazněla salva z kulometu. Pomyslel jsem si – Audin.“⁶⁴

Allegovo svědectví není jen obdivuhodně zachyceným popisem systému francouzské armády, ale hlavně oslavou lidské nezlomnosti. Alleg, alespoň podle svých slov, mučení vydržel a žádné informace neprozradil. Na konci knihy je jeho poselství francouzské společnosti jasné. „To všechno, jsem musel vylíčit pro Francouze, kteří mě budou číst. Musí se dozvědět, že Alžířané neztotožňují mučitele s velkým francouzským národem, od kterého se tolik naučili a jehož přátelství je jim tolik drahé. Musejí se ale dozvědět, co se děje JEJICH JMÉNEM.“⁶⁵

Knihy po několika týdnech přitáhla pozornost francouzské vlády, která rozhodla, že kniha je podvratná a donutila vydavatele, aby ji stáhl z prodeje.⁶⁶ Ještě předtím se ale stačilo prodat přes 60 000 výtisků. A to během několika týdnů od jejího vydání v únoru 1958.⁶⁷ Kniha se ale k francouzským čtenářům pašovala přes hranice a dočkala se i překladu do několika světových jazyků.

---

⁶⁴ ALLEG, H. *La Question*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1961, str. 109.

⁶⁵ Tamtéž, str. 111.

⁶⁶ MILLETT, K. *The Politics of Cruelty: an essay on the literature of political imprisonment* Harmondsworth: Penguin Books, 1995, str. 79.

⁶⁷ STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes....*, str.57.

3.3.2. Od Výslechu do současnosti

Na přelomu 60. a 70. let přitáhly pozornost čtenářů knihy bývalého novináře Yvese Courrièra. První díl čtyřdílné série Dějiny alžírské války (*Histoire de la guerre d'Algérie*) s názvem Synové Všech svatých (*Les Fils de la Toussaint*) vypovídající o průběhu bojů a životě vojáků v Alžírsku vyšel v roce 1968 a další tři díly následovaly do roku 1971. Mezi čtenáři sklidily knihy obrovský úspěch zejména díky beletristickému podání událostí, které autor popisoval zejména na základě rozhovorů s alžírskými i francouzskými účastníky bojů.⁶⁸

Tento přístup k popisování alžírských událostí, který se pohybuje na hranici mezi paměťmi a deníkovými záznamy přejala i jiné osobnosti, například Jacques Massu ve své knize *Skutečná bitva o Alžír (La Vraie Bataille d'Alger)*.

V roce 1972 vychází kniha historika Pierra Vidal-Naqueta *Mučení za republiky (La Torture dans la République)*, která staví praktikování mučení francouzskou armádou do kontrastu s republikánskými ideály francouzské společnosti. Publikována ve Francii mohla být až deset let po ukončení konfliktu, v Itálii a Velké Británii byla však vydána již v roce 1963 (*Torture: Cancer of Democracy, Lo Stato di tortura*). Kniha se věnuje zejména tomu, jak se během několika let mohlo mučení stát jedním z pilířů francouzské přítomnosti v Alžírsku a jak „prorostlo“ do státní správy společnosti.

Alžírská válka a s ní i otázka mučení se v širším měřítku dostává do povědomí čtenářů v 80. letech. Patří k nim i kniha Jean-Pierra Vittoriho *Zpověď profesionála (Confessions d'un professionnel de la torture : la guerre d'Algérie)* z roku 1980, která pracuje s výpověďmi. Stalo se tak zejména kvůli 20. výročí ukončení konfliktu a jen v druhé polovině roku 1989 vyšlo přes dvacet knih věnovaných alžírským událostem i mučení.⁶⁹

Na začátku 90. let pak již ubývá svědectví a alžírské události jsou zpracovávány zejména analyticky a s historickým nadhledem. Patří k nim i sborník pod vedením Jean-Pierra Rioux *Alžírská válka a Francouzi (La Guerre d'Algérie et les Français)*. V roce 1991 vychází kniha historika Benjamina Story *Gangréna a zapomnění (La Gangrène et l'oubli)*, která pojímá alžírskou válku a mučení z hlediska paměti

---

⁶⁸ STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes....*, str.241.

⁶⁹ Tamtéž., str.246.

francouzské společnosti a mapuje přítomnost vzpomínek na alžírské události ve francouzské společnosti.

Opravdovým „velkým třeskem“ je však z hlediska literatury věnované alžírské válce a mučení rok 2001. Autoři těžili zejména ze zájmu společnosti o alžírskou válku obnoveného po znovuotevření událostí na stránkách deníku *Le Monde*. Autoři Mohammed Harbi, Benjamin Stora, Raphaëlle Branche, Jean-Pierre Vittori nebo Sylvie Thénault či Léon-Étienne Duval, ti všichni se v tomto roce podíleli na „rozpomenutí se“ francouzské společnosti na alžírské události a jejich knihy byly odpovědí na svědectví generála Paula Aussaressese vydané knižně ve stejném roce.

3. 4. Film

Mučení během války se dočkalo i několika filmových zpracování. Francouzská kinematografie na historické události reagovala poměrně rychle a alžírská válka se stala po období nacistické okupace druhým nejvíce zfilmovaným traumatickým obdobím francouzské historie.⁷⁰ Přesto lze jmenovat několik filmů, které problematiku mučení zpracovaly velmi věrně. Výhodou filmového zpracování je, že obrazový materiál na diváka působí autentičtěji či skutečněji než tisková prohlášení nebo sebelépe zpracovaná výpověď. Proto i filmová zpracování vyvolávala větší a emotivnější odezvy publika než tisk či knižní svědectví. Z rozsáhlé řady filmů, které se problematice věnují jsem se rozhodla blíže se zaměřit na tři snímky, které považuji za něčím důležité. Každý rovněž spadá do jiného časového období.

3.4.1. Vojáček - Le Petit Soldat – Jean Luc Godard – 1960

Jedním z prvních filmů, ve kterých se mučení objevuje je *Vojáček* (*Le Petit Soldat*) od pozdější ikony francouzského filmu – Jean Luca Godarda. Jedná se zároveň i o jeden z jeho prvních natočených celovečerních filmů. Vznikl ve stejném roce jako slavný *U konce s dechem* (*A bout de souffle*, 1960). Jemu se však takové slávy nedostalo a dodnes je považován za „ztracený“ film režiséra.

Hlavními postavami filmu je milenecký pár, každý z dvojice se ale angažuje v jiné organizaci. Bruno Forestier, který se během války v Alžírsku skrývá před brannou povinností v Ženevě, sbírá informace pro francouzskou vládu. Jeho milenka

---

⁷⁰ FRANK, R. Les Troubles de la mémoire française. In RIOUX, J-P. *La Guerre d'Algérie et le français*. Millau: Fayard, 2001, str. 603-607.

Veronica Dreyer, sympatizuje s alžírským odbojovým hnutím a je agentkou FLN. Vztah se zhroutí ve chvíli, kdy je hlavní hrdina podezříván z „dvojitě špionáže“.

V Godardově snímku, natočeném podle vlastního scénáře, je hlavní hrdina mučen členy FLN, hlavní hrdinku pak francouzské tajné služby umučí k smrti. Právě během znepokojivé scény mučení hlavního hrdiny v hotelové koupelně Alžířany zaznívá poznámka, že „Francouzi přeci také mučí“. Snímek je zajímavý zejména tím, že zachycuje nemorálnost obou organizací, jak francouzských tajných služeb, tak arabské organizace. Pravicová i levicová organizace jsou vyobrazeny jako zrcadlové protiklady. Bojují stejnými prostředky, jejich brutalita a pýcha má stejné rozměry. Ani pro jednu snímek nevyznívá lichotivě, přesně zachycuje problematiku užívání mučení – jedna strana oplácí druhé s větší razancí a roztáčí se tak bludný kruh, jehož hlavními oběťmi jsou v Godardově případě dva idealisté.

Přestože snímek „nenadržuje“ ani jedné straně, byl hned po svém natočení zakázán francouzskými úřady. Především kvůli scéně z hotelové koupelny, kdy zaznívá i odkaz na mučení během nacistické okupace. První veřejná projekce se uskutečnila až o tři roky později, v roce 1963, kdy už byl konflikt uzavřen.⁷¹ Přesto, že se i dnes u části publika střetává Godardův snímek s popularitou a zájmem, už se nikdy nestane výpovědí o aktuálních historických událostech. Aktuální je jen Godardova úcta k lidské bytosti a boji za svobodu.

3.4.2. Bitva o Alžír - La Bataille d'Alger – Gillo Pontecorvo – 1966

Stejně znepokojivě jako Godardův snímek je i film původem italského režiséra Gilla Pontecorva, který strávil velkou část svého života ve Francii. Režisér snímku sympatizoval s marxismem a až do sovětské intervence v Maďarsku v roce 1956 byl členem Italské komunistické strany. Film byl poprvé promítán na mezinárodním filmovém festivalu v Benátkách. Po promítnutí snímku ale na protest festival opustila francouzská delegace a film se nesměl promítat ve francouzských kinech. Své premiéry se ve Francii dočkal až v 20. srpna 1970. Ale i osm let po uzavření evianských dohod film u francouzského publika vyvolával negativní reakce. S odporem ho přijali zejména veteráni alžírského konfliktu.⁷²

---

⁷¹ ORY, P. L'Algérie fait l'écran. In RIOUX, J.-P. *La Guerre d'Algérie et le français*. Millau: Fayard, 2001, str. 572-581.

⁷² STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes....*, str. 58.

Film se odehrává během francouzské ofenzívy v Alžíru během jarních měsíců roku 1957. Centrem snímku je arabské čtvrt' Alžíru – Kasba, která je i centrem alžírského odporu a předáků FLN. Příběh sleduje zapojení skutečné postavy Aliho La Pointeho do alžírské organizace a popisuje, jakým způsobem se FLN vypořádávala se svými protivníky. Pontecorvo líčí FLN jako sice poněkud amatérskou, ale velmi odhodlanou skupinu se širokou podporou alžírského obyvatelstva. Členy FLN jakoby nic nemohlo zastavit, za svůj cíl jsou ochotni obětovat nejen život svůj, ale i jiných Alžířanů. Vzniklou rebelii přijíždí ve snímku vyřešit fiktivní plukovník Matthieu (herec jako by z oka vypadl generálu Challoví). Ten zavádí přísná opatření a systematický přístup k odhalování členů FLN zejména prostřednictvím tvrdých výslechů, během nichž jsou zadrženi mučeni.

Snímek je originální zejména tím, že proniká do organizace FLN a odhaluje, jakým způsobem boj za svobodu v jejím podání vypadal. Je na divákovi, pokud bude boj FLN považovat za heroický či za čistý terorismus směřovaný nejen na policejní a armádní složky, ale zejména na civilní obyvatelstvo. Zároveň snímek využívá řadu dokumentárních prvků a tím docílil velké autenticity v přiblížení se alžírské válce o nezávislost.⁷³ Zobrazuje některé skutečné události – zatčení Ben M'Hidiho a oznámení jeho sebevraždy, generální stávkou Alžířanů, odkazuje na protesty Jeana-Paula Sartra – a zejména v osobě plukovníka Matthieua se skrývá skutečný prototyp francouzského přístupu k alžírskému národnímu hnutí.

Film končí působivou scénou zobrazující demonstraci alžírského obyvatelstva v roce 1960. Záběry v divákovi mohou evokovat události z Maďarska v roce 1956 či Československa roku 1968. Zejména tato poslední scéna slouží jako důkaz, že se režisérovi podařilo zachytit nadčasově boj za svobodu, proti útlaku ze strany mocností. Dodnes je snímek považován za jeden z nejlepších filmů, které se o událostech v Alžírsku natočily. Po světě sesbíral i řadu cen, kromě hlavní ceny na benátském festivalu v roce své premiéry, byl nominován na Oscara za nejlepší režii, scénář a nejlepší zahraniční film.

---

⁷³ THOMPSONOVÁ, K.; BORDWELL, D. *Dějiny filmu...*, str. 467.

3.4.3. Mezi nepřáteli - L'Ennemi Intime - Florent Emilio Siri – 2007

Ještě pětadvacet let po ukončení konfliktu se alžírská traumata znovu otevřela ve filmu Mezi nepřáteli natočeném podle stejnojmenné knižní předlohy Patricka Rotmana zpracované již jako televizní film v roce 2002. Divák se ocitá v Kabylských horách v průběhu „udržování pořádku“ v roce 1959, kam přijíždí nový člen jednotky poručík Terrien. Brzy je konfrontován s atmosférou boje proti Alžířanům, včetně mučení. Sám se stane obětí pokřivených vztahů obou válečných stran. Jeho nadřízený, seržant Dupontel, sám tlak nevydrží a dezertuje.

Snímek využívá velmi působivých vizuálních efektů k tomu, aby co nejlépe vyjádřil atmosféru, která „semlela“ i idealistu Terriena, který hrubý přístup k Alžířanům odmítal. I ten se na mučení nakonec sám podílí.

Film byl ve Francii přijat příznivě, kritiky se o snímku ve většině případů vyjadřují jako o dobře zpracovaném historickém filmu, přestože je scénáři vytýkána jeho přílišná předvídatelnost. Není ale sporu, že film podává další generaci Francouzů velmi působivý odraz toho, jak se francouzská armáda během konfliktu chovala.

4. Mučení jako nová Dreyfusova aféra

Alžírská válka představovala pro francouzskou společnost trauma sama o sobě. Po celou dobu konfliktu narůstal ve společnosti tlak na ukončení celého konfliktu. Mírová jednání v březnu roku 1962 schvalovalo celých 82 procent Francouzů.⁷⁴ Přitom ještě v roce 1946 by vyjednávání s FLN přivítalo jen 45 procent Francouzů.⁷⁵ Je tedy jasné, že během války došlo k nárůstu počtu obyvatel, kteří se cítili unaveni konfliktem, jehož délka a brutalita vedla k nasazování dalších a dalších francouzských vojáků. Události v Alžírsku ale u většiny francouzské společnosti vyvolávaly většinou jen pasivní postoj, nejednalo se však o naprostý nezájem, neboť otázka Alžírska a jeho případné ztráty se dotýkala každého Francouze. Navíc se konflikt a násilnosti přenesly i na samotné území metropolitní Francie, kdy docházelo ke střetům ve čtvrtích s vysokou koncentrací imigrantů z Alžírska a kde působily i některé jednotky FLN. Tyto konflikty byly ale francouzskou společností i tiskem marginalizovány, neboť se soudilo, že se jedná o věc „Alžířanů“, která se Francouzů netýkala.

K tomuto přístupu se francouzská společnost uchýlila z několika důvodů. Francie se v 50. letech stále potýkala s následky druhé světové války a toto období provázely ekonomické problémy. Zemi provázela vysoká inflace a růst cen surovin umocněný neúrodou v roce 1957.⁷⁶ Alžírský konflikt byl navíc za posledních padesát let již čtvrtým velikým mezinárodním konfliktem ve francouzské historii a francouzská společnost tak již byla pravděpodobně znechucena a nezajímala se o detailní průběh konfliktu. K francouzské pasivitě přispívala i oficiální politická linie francouzské vlády, která se starala o vytvoření iluze, že francouzské jednotky mají celou situaci v Alžírsku pod kontrolou. Až do vyslání speciálních jednotek do Alžírska v roce 1956 navíc v metropolitní Francii média neposkytovala dostatek informací. I z toho důvodu byla například v roce 1958 alžírský konflikt až na šestém místě událostí, o které se společnost zajímala.⁷⁷ Francouzská společnost tak přistoupila na hru své vlády o průběhu konfliktu, který je sice problematický, ale francouzské úřady se s ním dříve nebo později vypořádají. A konečně se na tom podílela i vleklá vládní krize, která vedla k odstoupení levice z vlády a nástupu Charlese de Gaulla. S nástupem de Gaulla do úřadu premiéra a později prezidenta navíc ve francouzské společnosti převládl pocit, že

⁷⁴ RIOUX, J.-P. Les Français et la guerre des deux Républiques. In HARBI, M.; STORA, B. *La Guerre d'Algérie: 1954-1962 la fin de l'amnésie*. Paris: Robert Laffont, 2004, str. 17-26.

⁷⁵ Tamtéž., str. 17-26.

⁷⁶ DUBY, G. *Dějiny Francie: Od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, 2003, str. 679.

⁷⁷ DROZ, B.; LEVER, E. *Historie de la guerre d'Algérie 1954-1962*. ..., str. 149.

problémy vyřeší de Gaulle a francouzská společnost tak na jakékoli vlastní přičinění rezignovala.⁷⁸

Stejně jako v jakékoli závažnější etické či morální otázce však dochází k pomyslnému rozdělení společnosti na ty, kterým je lhostejná a na ty, kteří vyjadřují svůj názor nebo protestují. Stejně jako tomu bylo v Dreyfusově aféře v roce 1898, nejinak tomu bylo i během alžírského konfliktu a otázky legitimity mučení při boji proti FLN.

4.1. Církev

Početně tvoří katolíci největší náboženskou skupinu ve Francii. Nelze však tvrdit, že se jedná o názorově jednotnou skupinu. Přestože vliv církve na státní záležitosti byl v padesátých letech již zanedbatelný, velká část katolické veřejnosti a církevních představitelů se do diskuze o legitimitě alžírské války a boje proti národnímu povstání aktivně zapojovala. Zvláště církevní představitelé čelili ožehavé otázce: Jak bojovat proti násilí, ale zároveň nepoškodit reputaci svého státu a nezasahovat do politických záležitostí?

Na brutality během válečného konfliktu upozorňoval v roce 1955 alžírský arcibiskup Duval, který odsoudil násilí ze strany francouzské armády a používání mučení při výsleších. Přibližně ve stejném období arcibiskup francouzské města Cambrai, monsignore Guerry, obvinil organizaci FLN z vražedných útoků na francouzské obyvatelstvo v Alžírsku a muslimy loajální francouzské správě.⁷⁹ Rozpor v identifikaci „většího zla“ byl nasnadě. Obě strany, které se k sobě chovaly během války se stejnou brutalitou, odsuzoval zejména kardinál Liénart, lillský biskup. Právě tento muž založil v roce 1958 církevní misi v Alžírsku Mission de France, která si dala za cíl „trpět s trpícími“.

S komplikující se situací někteří církevní představitelé ale černobílé vidění konfliktu odmítali. Patřil k nim i pařížský kardinál Feltin, který svědectví o mučení považoval za přehnaná a praktiky francouzských jednotek obhajoval s tím, že se nacházejí v Alžírsku ve složité situaci a vyrovnávají se se svým úkolem velmi statečně.⁸⁰

---

⁷⁸ HARRISON, Ch. French Attitudes to Empire and the Algerian War. In *African Affairs*, Vol. 82, No. 326, 1983, str. 75-95.

⁷⁹ BOSWORTH, W. The French Catholic Hierarchy and the Algerian Question. In *The Western Political Quarterly*, Vol. 15, No. 4, 1962, str. 667-680.

⁸⁰ BOSWORTH, W. The French Catholic Hierarchy and the Algerian Question...., str. 667-680.

Proměňovaly se i názory formulované na shromážděních kardinálů a arcibiskupů. V roce 1954 bylo francouzským vojákům doporučeno, aby v případě, že by se měli z rozkazu dopustit nemorálního činu, neuposlechli. O rok později to samé shromáždění již hovořilo o neuposlechnutí rozkazu pouze v případě závažného zločinu nebo nespravedlnosti. S tím, jak se konflikt neustále prodlužoval a byly odhaleny záměry špiček armády převzít moc v Alžírsku, vrcholní církevní představitelé vojákům doporučovali především dodržovat rozkazy a zachovat věrnost zájmům své země. V roce 1960 tak bylo vojákům shromážděním výslovně zakázáno podílet se na jakýchkoli rozvratnických akcích proti vedení v metropolitní Francii.⁸¹ Mučení tak bylo odsunuto do pozadí ve jménu udržení pozice v Alžírsku.

S jinou situací byli ale konfrontováni přímo kaplani působící v jednotkách. Ti o mučení museli nutně vědět a dokládají to i některá svědectví vojáků. Protože se ale nacházeli přímo v armádě a navíc žili ve stejné atmosféře jako samotní vojáci, byli jejich názory na násilné výslechy poněkud odlišné. Kaplan 10. výsadkové divize například tvrdil, že proti takovému druhu nepřítele užívajícího nestandardní taktiku boje nelze bojovat jinými prostředky než s využitím násilí.⁸² Pod stejným tlakem byli i církevní představitelé působící v Alžírsku mezi katolickou francouzskou komunitou, která boj za alžírskou nezávislost odsuzovala.

K největším odpůrcům představy svobodného alžírského státu patřil kardinál Saliège, který se během druhé světové války angažoval aktivně v odboji. Ten v roce 1956 podepsal prohlášení, ve kterém se tvrdí, že pro zachování existence francouzského Alžírka je legitimní použít jakýchkoli prostředků a že se tak děje i ve prospěch Alžířanů, kteří jsou terorizováni FLN.⁸³

Je nutné podotknout, že ať už se v průběhu války církevní představitelé pomyslně rozdělili na dva tábory, jejich názory byly v naprosté většině jejich osobními názory a nikdy se například proti mučení nespojili do obsáhlejší skupiny. Vychází to však z povahy církve, která se málokdy organizovaně zapojuje do aktuálních problémů společnosti a soustředí se především na dlouhodobější problémy.

---

⁸¹ BOSWORTH, W. *The French Catholic Hierarchy and the Algerian Question....*, str. 667-680.

⁸² STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes....*, str. 60.

⁸³ BOSWORTH, W. *The French Catholic Hierarchy and the Algerian Question....*, str. 667-680.

4.2. Justice

Přestože se následující část bude zabývat především přístupem soudů v Alžírsku k problematice mučení, je nutné podotknout, že veškerá místa na soudech a odpovědných úřadech byla zastávána osobami francouzského původu a spadala pod metropolitní ministerstvo spravedlnosti a byly proto prodlouženou rukou systému ve Francii.

Zájem soudů o vedení výslechů francouzskými jednotkami začíná od března 1957, kdy se po vydání knihy Pierra-Henriho Simona s názvem Proti mučení (*Contre la torture*) spustila vlna zájmu dobového tisku. Navíc bezprostředně po vydání knihy byla ohlášena sebevražda Larbi Ben M'Hidiho a Ali Bumendžela během pobytu u 10. výsadkové divize. Na začátku dubna se doyen právnické fakulty v Alžíru Jacques Peyrega protestuje v otevřeném dopise adresovaném francouzskému ministru obrany proti popravám bez řádného soudu, kterých se v Alžíru stal svědkem.⁸⁴ Své místo na univerzitě sice musel opustit, ale množící se protesty proti mučení vedly k vytvoření Výboru dodržování lidských práv a svobod (*Comission de sauvegarde des droits et libertés individuels*) vlády premiéra Guy Molleta, který měl dozírat a vyšetřovat armádní postupy při vyslýchání. Předsedal mu Pierre Béteille a závěrečná zpráva ze září 1957 nakonec pronikla na veřejnost omylem až o tři měsíce později poté, co vláda Guy Molleta padla a nastoupil Félix Gaillard.⁸⁵ Zpráva mučení přiznávala, ale tvrdila, že se jednalo pouze o ojedinělá pochybení. Rozhodně to ale byl alespoň nějaký pokrok, srovnáme-li výsledky parlamentní komise, která existenci mučení naprosto popírala.⁸⁶

Armáda věděla, jak se vyhnout případným sankcím, které jí hrozily zejména poté, co se rozvinula Audinova aféra. Generál Salan proto v březnu 1957 vydal nařízení, které povolovalo tak tvrdé výslechy, jak bude uznáno za nutné, ale zároveň k němu připsal i nařízení, ve kterém se rozkazy ohledně výslechů měly podávat výhradně ústně.⁸⁷ O konání armády tak neexistovaly písemné záznamy a jejich soudní vyšetřování se tak prakticky znemožňovalo.

K soudům se však dostávaly stížnosti zadržených, na základě kterých mohly rozvíjet vyšetřování a přistoupit k sankcím. Z více jak tisícovky stížností na

---

⁸⁴ THÉNAULT, S. *Une Drôle de Justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie*. Paris: La Découverte, 2001, str.130.

⁸⁵ DROZ, B.; LEVER, E. *Historie de la guerre d'Algérie 1954-1962*. ..., str. 143.

⁸⁶ Tamtéž., str. 143.

⁸⁷ THÉNAULT, S. *Une Drôle de Justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie*...., str.133.

vyšetřovatele přijatých mezi roky 1955 a 1958 vedlo k potrestání odpovědných osob pouze třináct procent z nich.⁸⁸

V naprosté většině případů soudy přistupovaly pouze k disciplinárnímu potrestání, které bylo rychlejší a nevyžadovalo plný soudní proces, který by přitáhl pozornost veřejnosti, a zároveň si tak uvolňovaly ruce pro procesy s bojovníky FLN. Soudnictví mělo jednoduše na tresty dvojí metr. Ostatně taková taktika je příznačná pro válečné konflikty, kdy soudy konají z vůle vládních zájmů. Potíž je ale v tom, že alžírský konflikt nebyl oficiálně za válku vydáván. Právě tento rozpor mezi tím, co bylo vydáváno společnosti za pouhé nepokoje, které do několika měsíců skončí a skutečnou válečnou taktikou, tvoří celé jádro specifčnosti alžírského konfliktu.

Situaci navíc komplikovala nedostatečná rozhodovací kapacita soudů, které byly případy zahlceny a věznice byly přeplněny, přestože se někteří vězni převáželi do metropolitních věznic.⁸⁹

Do funkce generálního prokurátora Alžíru je mezitím jmenován Mitterrandem Jean Reliquet. Ten brzy po svém nástupu do funkce přichází s radikálním řešením – zavřít všechny známé vyšetřovny, zákaz surového zacházení a potrestání případů mučení.⁹⁰ K tak radikálním krokům sice nedošlo, ale podařilo se mu alespoň zreorganizovat alžírský vojenský soud, ke kterému se od té doby předávaly všechny stížnosti zadržovaných.

K francouzské veřejnosti se toto využívání justice k politickým zájmům státu doneslo až v roce 1962, kdy deník France-Soir zveřejnil případ tří vojáků, kteří se přiznali k umučení mladé Alžířanky a byli propuštěni vojenským soudem v Paříži bez potrestání.⁹¹ Stejně i oba velké případy, které byly postoupeny civilním soudům – Audinova aféra a případ Džamily Boupachy dopadly podobně. V případě Audin projednávaného v roce 1959 u soudu v Rennes narazila obžaloba na imunitu hlavních obžalovaných. V druhém případě armáda odmítla poskytnout potřebné dokumenty, které by odhalily pachatele drastického mučení.⁹²

Rozporuplné případy se nacházely před soudem i co se cenzurovaných knih týče, jako byl například případ knihy *Le Déserteur* v roce 1960. (viz kapitola 3.1.)

---

⁸⁸ THÉNAULT, S. *Une Drôle de Justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie...*, str. 136.

⁸⁹ THÉNAULT, S. La justice dans la guerre d'Algérie. In HARBI, M.; STORA, B. (ed.): *La Guerre d'Algérie: 1954-1962 la fin de l'amnésie*. Paris: Robert Laffont, 2004, str. 77-96.

⁹⁰ THÉNAULT, S. *Une Drôle de Justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie...*, str. 141.

⁹¹ VIDAL-NAQUET, P. *La Torture dans la République...*, str. 115.

⁹² Tamtéž., str. 125-126.

Největším rozčarováním pro francouzskou společnost byl fakt, že justice během konfliktu naprosto selhala ve svých základních povinnostech a vynášela neobjektivní rozsudky. Celé bolestivé trauma se znovu objevilo v roce 2003, kdy byl z účasti na mučení obviněn Jean-Marie Le Pen, lídr radikální pravicové strany Národní fronta (Front national). Ten byl sice z mučení obviněn již v roce 1957, ale až po svědectví zveřejněném v deníku *Le Monde* na začátku června 2002 se celý případ dostal k soudu. Le Pen totiž celé svědectví *Le Monde* považoval za smyšlenky a požadoval omluvu. Soud ale jeho nároky neuznal.⁹³

Rozdílně ovšem dopadl případ Aussaresses, kdy bylo s vysloužilým účastníkem alžírské války zahájeno soudní řízení kvůli jeho knize vydané v roce 2001, kde obhájuje mučení jako efektivní praktiku získávání potřebných informací. Tehdy byl odsouzen k pokutě ve výši 7500 euro jako omluvu za uveřejnění knihy. V červnu 2003 mu zároveň kasační soud udělil amnestii na všechny spáchané zločiny proti lidskosti, kterých se Aussaresses dopustil.⁹⁴

Vzhledem k vysokému věku všech dosud žijících účastníků válečného konfliktu není již pravděpodobné, že by ještě k nějakému podobnému případu mohlo dojít. Válečné zločiny a traumatizující neschopnost justice během války jsou tak definitivně minulostí.

4.3. Intelektuálové

Stejně jako v případě Dreyfusovy aféry, hráli i v případě problematiky mučení velkou roli francouzští intelektuálové. Byli to právě oni, kteří se nejhlasitěji angažovali v poukazování na násilnosti v Alžírsku. Jedněmi byli obviňováni z toho, že svými zásahy byli jednou z příčin francouzské porážky. Druzí v nich viděli sílu, která zachránila reputaci země, která se utápěla v rozvleklém konfliktu.⁹⁵

Zájem francouzské inteligence o praktiky francouzských jednotek se probouzí v roce 1955, kdy byly znovu uveřejněny články Clauda Bourdeta a Françoise Mauriaca. Největší ranou pro společnost bylo ovšem zmizení Maurice Audina, jenž byl oficiálně prohlášen za uprchlého ovšem jeho kolega Henri Alleg ve své knize *Výslech* naznačil

---

⁹³ Le parquet demande la relaxe du "Monde" dans le procès sur la participation de M. Le Pen à la torture en Algérie. *Le Monde*, 18.5.2003.

⁹⁴ Toute poursuite contre le général Aussaresses est écartée. *Le Monde*, 19.6.2003.

⁹⁵ SIRINELLI, J.-F. Les Intellectuels dans la mêlée. In RIOUX, J.-P.(ed.): *La Guerre d'Algérie et les Français*. Millau: Fayard, 1990, str. 116-130.

jeho zavraždění francouzskými vojáky.(viz. Kapitola 3.3.1.) Jeho „zmizení“ vedlo v červenci 1957 k sepsání petice za osvětlení celého případu, k jejímž signatářům patřili akademici, studenti i levicově orientovaní lidé.⁹⁶ Situace vedla k založení Výboru Audin (Comité Audin) v dubnu 1957 a v polovině května jeho členové, v čele s matematikem Laurentem Schwartzem, historikem Pirrem Vidal-Naquetem, profesorem literatury Michelem Crouzetem, lékařem Lucem Montagném a biologem Jacquesem Panijelem, vydali memorandum s názvem Žalujeme! (Nous accusons!). Název parafrázuje text Ěmila Zoly adresovaný francouzským autoritám během Dreyfusovy aféry. Jeho iniciativa se však nezastavila jen tam. V dubnu roku 1961 Výbor zveřejnil informace o farmě Ameziane, kde byli zadržováni podezřelí. Zpráva Výboru udávala, že jí mezi lety 1957 až 1961 prošlo více než sto tisíc vězňů.⁹⁷

Nejvíce protestů se ovšem na veřejnosti dostávalo v roce 1960, kdy bylo v časopise *Le Monde* uveřejněno na osmnáct různých peticích proti francouzské přítomnosti v Alžírsku a krutému zacházení.⁹⁸ Z nich vyčnívá svým významem zejména tzv. Manifest 121 (Manifeste des 121), který byl nejprve zveřejněn v zahraničním tisku a teprve poté, 6. září 1960, byl uveřejněn ve francouzských denících. Sto jedenadvacet intelektuálů v ní obhajuje odmítnutí ozbrojeného boje proti alžírskému lidu. Zároveň vyjadřují uznání těm Francouzům, kteří se rozhodnou u sebe ukrýt či poskytnout bezpečí stíhaným Alžírčanům a nakonec uznávají nárok Alžírčanů na samostatnost ve jménu zničení koloniálního zřízení a lidských svobod.⁹⁹

Petice vyvolala reakci v podobě Manifestu francouzských intelektuálů (Manifeste des intellectuels français) uveřejněného v říjnu. V textu se hovoří o předešlém manifestu jako o národní zradě, která brání boj Francie na svém území proti menšinovému teroristickému a brutálnímu hnutí. Pod takovým textem se shromáždilo na tři sta podpisů.¹⁰⁰

Francouzská intelektuální scéna se tak doslova rozdělila na dva tábory. Ti, co podepsali Manifest nazírali na signatáře Manifestu 121 jako na oběti propagandy levicových stran. Zatímco signatáři Manifestu byli vnímáni jako „pravičáci“, kteří si odmítají přiznat pravdu.

VITAL-DURAND, Brigitte. *L'affaire Audin, un mensonge d'Etat*. [online]. 2001 , 19.5.2008 [cit. 2008-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.algeria-watch.org/farticle/1954-62/memoires.htm>>.

⁹⁷ STORA, B. *La gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes...*, str. 54.

⁹⁸ SIRINELLI, J.-F. Les Intellectuels dans la mêlée. ..., str. 116-130.

⁹⁹ *Manifeste des 121* [online]. 2000 , 19.5.2008 [cit. 2008-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.algeria-watch.org/farticle/1954-62/manifeste121.htm>>.

¹⁰⁰ SIRINELLI, J.-F. Les Intellectuels dans la mêlée. ..., str. 116-130.

Aktivně se v protestech proti mučení angažovala i „elita elity“ – trojice Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre a Albert Camus.

Zejména Jean Paul Sartre si svými komentáři pro magazín *Combat* vysloužil kritiku signatářů Manifestu. Sartre viděl v Allegově knize *Výslech důkaz toho, že válka v Alžírsku nemůže nabýt nikdy přijatelné podoby* a veřejně podporoval vyjednávání s FLN.¹⁰¹ K jeho výrazným příspěvkům patří předmluva ke knize Frantze Fanona, hlavního představitele odporu vůči kolonialismu, *Les damnés de la terre* z roku 1961. Sartre v ní připomíná mučení v Alžírsku a zároveň odsuzuje neschopnost francouzské vlády přiznat porážku a nechat Alžírany jít svou vlastní cestou. „Slovo Francie bývalo kdysi slovem, které označovalo stát. Dejme si pozor, aby se dnes, v roce 1961, nestalo synonymem traumatu.“¹⁰²

Signatářem Manifestu 121 byla i Simone de Beauvoir, která se zaměřila především na problematiku brutálního sexuálního chování vůči alžírským ženám při vyslýchání francouzskou armádou. Svůj zájem věnovala případu Alžíranky Džamily Boupachy, která takový výslech, kdy byla vystavena sexuálnímu násilí zažila, a která se jako jedna z mála žen dožadovala potrestání viníků. Kniha byla vydána v roce 1962 a obsahovala i dopisy Henriho Allega, manželky Maurice Audina nebo generála de Bollardiéra vyjadřující podporu Simone de Beauvoir při pátrání po vinících. De Bollardièr v něm píše: „Džamila Boupacha je především lidská bytost a ne jen nepřítel našeho státu. Je hrozné, že naše společnost může být tak lhostejná k tomu, co musela podstoupit.“¹⁰³ Autorka knihy mimo jiné vytvořila i výbor podobný Výboru Audin, tentokrát ve prospěch poškozené Džamily Boupachy.¹⁰⁴

Přístup Alberta Camuse k alžírskému konfliktu byl poznamenán především jeho původem. Rodák z alžírského města Mondovi, zastával odlišný přístup k alžírskému konfliktu. Stoupence FLN chápal jako šířitele teroru, kteří podleli příliš romantické myšlenky o samostatném Alžírsku. Podle Camuse je totiž Alžírsko tak spjato s Francií, že jedno nemůže existovat bez druhého.¹⁰⁵ Jako korespondent levicového deníku *L'Express* proto apeloval zejména na usmíření obou stran a na zastavení násilí. Nicméně po neúspěchu svého eseje *Výzva k občanskému smíru* (*Appel pour une trêve*

---

¹⁰¹ BRANCHE, R. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie: 1954 – 1962...*, str. 381.

¹⁰² *Préface par Jean Paul Sartre* [online]. 2000, 10.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.algeria-watch.org/farticle/1954-62/sartre-fanon.htm>>.

¹⁰³ DE BEAUVOIR, S. *Djamila Boupacha*. Paris: Gallimard, 1962, str. 240.

¹⁰⁴ Tamtéž., str. 121.

¹⁰⁵ APTER, E. *Out of Character: Camus' French Algerian Subjects*. In *MLN*, Vol.112, No. 4, 1997, str. 499-516.

civile) z ledna roku 1956 na svůj postoj rezignoval. Text apeloval na obě strany konfliktu: „O co se jedná? Dosáhnout toho, aby muslimské hnutí a francouzské autority současně prohlásily, že během veškerých střetů budou za každých okolností respektována a chráněna práva civilistů.“¹⁰⁶ Text však narazil na tvrdý odpor jak muslimské strany i alžírských usedlíků francouzského původu. Po tomto odmítnutí se Camus stáhl do ústraní.

Ticho kolem své osoby prolomil až při svém děkovném projevu při předání Nobelovy ceny ve Stockholmu v prosinci 1957, kdy vyjádřil smutek nad svou generací, která se není schopna vyrovnat s úkoly, kterým jim přináší okolní svět. „Každá generace si myslí, že je schopná předělat svět. Ta moje ale ví, že to nedokáže.“¹⁰⁷ Bezpochyby tím myslel události v Alžírsku, kterým francouzská společnost není schopna důstojně čelit. Své opovržení současným stavem vyjádřil ve Stockholmu ještě ve své slavné větě: „Věřím ve spravedlnost, ale svojí matku před ní budu chránit.“ Myšlenka, že práva boje za národní osvobození mohou poškodit a poškozují práva nevinných lidí, je přesným vyjádřením filosofie Alberta Camuse ohledně boje Alžířanů za nezávislost.

Albert Camus se konce alžírské války nedožil, zemřel při automobilové nehodě v roce 1960. Vítězství FLN a vzniku samostatného Alžírka by ho zřejmě nepotěšilo.

---

¹⁰⁶ CAMUS, Albert. *Actuelles III: Chronique algériennes, 1938-1958*. Paris: Gallimard, 1958, str. 180.

¹⁰⁷ *Banquet speech: Albert Camus* [online]. 1998, 10.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW: <http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1957/camus-speech-f.html>.

5. Příčiny vzniku traumatu

Proč se otázka mučení zakořenila ve francouzské společnosti na tak dlouhou dobu a vytvořila nové trauma francouzské společnosti ze své vlastní historie? Odpovědí na tuto otázku je několik.

Zejména je nutné nahlížet na problematiku mučení optikou poválečné francouzské historie, kdy Francie ztratila velmocenské postavení, které se jí už nikdy nepodařilo získat zpět. Alžírská válka tvoří jeden z vrcholů trojúhelníku představujícího ztrátu této pozice: Indočína – Suez – Alžírsko. Tyto tři konflikty, ve kterých Francie na vítězství nedosáhla, vytvořily ve francouzské společnosti trauma samo o sobě. Prohraná alžírská válka o to větší, že se jednalo o zámořské departementy země s vysokou koncentrací francouzského obyvatelstva.

Odhalené případy mučení společnost těžce zasáhly. Zejména proto, že země prošla nacistickou okupací a měla tedy zkušenosti s represáliemi včetně mučení. O to horší poté bylo zjištění, že ti, kteří sami trpěli při výsleších gestapa, se podobného mučení dopouštějí na Alžířanech. Krutosti odsuzované celou společností během druhé světové války se znovu odehrávaly v Alžírsku, ale tentokrát v režii obětí nacistů. Zároveň nedocházelo jen k mučení Alžířanů, ale i Francouzů, kteří s osvobozeneckým hnutím sympatizovali, což je případ Henriho Allega.

Francouzská společnost byla rovněž konfrontována s chováním mučitelů. Často se jimi stávali elitní příslušníci armády, kteří za sebou měli aktivní účast v odboji během Druhé světové války a byli nasazeni i v bojích v Indočíně. Tento fakt, že takových činů se dopouštěli nepřímo ti nejlepší z francouzské společnosti, postavil Francouze před těžké otázky – Jak se postavit k lidem, kteří s nasazením všech sil brání zájmy svého státu, jestliže jsou přitom porušována lidská práva? A mohou být takoví lidé vzorem pro ostatní nebo jsou jejich prohřešky vykoupeny službou státu?

S tím úzce souvisí i otázka selhání justice během konfliktu. Ta nebyla schopna zajistit spravedlivé a nezávislé rozsudky a pro veliký počet případů se jich velká část k soudu ani nedostala a zadržení byli vydáni na milost a nemilost bezpečnostním složkám.

V neposlední řadě zde sehrál roli i krize morální. Francie, považující se za kolébku demokracie a rovnosti člověka před zákonem, se jen několik let po druhé světové válce dopouštěla brutálního jednání na svém vlastním území a na svých vlastních lidech. K tomu se přidává určitý stud za apatičnost většiny francouzské

společnosti vůči násilnostem v Alžírsku. Až do roku 1960, kdy sílí zejména studentské hnutí, nedošlo k žádné masivní protestní akci i přesto, že společnost tušila, co se v Alžírsku děje.¹⁰⁸ Pro společnost ale bylo jednodušší přistoupit na hru s francouzskou vládou, která své občany ujišťovala, že má konflikt pod kontrolou.

Morálně selhala francouzská společnost i v případě tzv. bitvy o Paříž z 17. října 1961, kdy byla francouzskou policií brutálně potlačena manifestace organizovaná FLN a při které podle údajů policie zemřelo až 50 demonstrantů.¹⁰⁹ Tito lidé však upadli pro francouzskou společnost v zapomnění až do roku 1991, kdy byla vydána kniha *Bitva o Paříž (La Bataille de Paris)* autora Jean-Luca Einaudiho.

Počet umučených či bez soudu popravených během alžírské války se dnes již nedá přesně stanovit. Počet mrtvých Alžířanů během konfliktu se pohybuje od 150 000 k půl milionu. Jak velká část z nich nezahynula v boji se francouzská společnost nikdy nedozví a i tento fakt živí trauma mučení během alžírské války dodnes.

---

¹⁰⁸ TARTAKOWSKY, D. Les Manifestations de rue. In RIOUX, J.-P.(ed.). *La Guerre d'Algérie et les Français*. Millau: Fayard, 1990, str. 131-143.

¹⁰⁹ BRUNET, J.-P. *Police contre FLN: Le Drame d'octobre 1961*. Paris: Flammarion, 1999, str. 15.

Závěr

Mučení během alžírské války zanechalo ve francouzské společnosti hluboké stopy. Sledovali jsme cestu francouzské společnosti k vyrovnávání se s tragickými událostmi alžírské války. Francouzská společnost za více než čtyřicet let ušla dlouhý kus cesty - od prvotních kritik postupu armády, přes historické analýzy událostí až k celospolečenskému zájmu o události staré více jak čtyři desetiletí na začátku našeho století.

Otázku, zda je použití mučení a dalších praktik legitimní v boji proti hnutí používajícím na svou dobu netradiční taktiky boje, francouzská společnost dlouhou dobu ignorovala. Odpověď na ní hledali ve většině případů francouzští intelektuálové, církevní hodnostáři nebo historikové. Jak se ale alžírský konflikt propadal hlouběji do historie, francouzská společnost jí začínala znovu popřávat sluchu. Případ článků uveřejněných v deníku Le Monde, které se k celé problematice znovu vracely, pak tvoří jakýsi pomyslný vrcholek pyramidy francouzské cesty k vyrovnávání se se svou krvavou minulostí. Nebyla-li společnost schopna vnímat tuto problematiku v 50. letech, kdy byla na vině i nestabilní politická situace a na konflikt bylo nahlíženo optikou studené války, na počátku nového tisíciletí tyto překážky již francouzskou společnost k vnímání historie francouzské přítomnosti v Alžírsku již neexistovaly.

Otázku mučení během alžírské války lze rovněž chápat jako novou Dreyfusovu aféru. Názory na dění v Alžírsku a chování francouzské armády rozdělovaly jednotlivé vrstvy francouzské společnosti – církev, justici a intelektuály. Jedni hovořili ve prospěch armády, kvůli nutnosti zachování francouzské přítomnosti v Alžírsku, druzí kladli důraz na dodržování lidských práv, která jsou za každých okolností neodpíratelná.

Zodpověděli jsme rovněž na otázku příčin vytvoření tohoto traumatu. Stojí za ním především spojitost s traumatem ztráty velmocenského postavení Francie po druhé světové válce. Rovněž se jedná o fakt, že mučení se dopouštěli lidé, kteří sami mučení na vlastní kůži zažili při výsleších gestapa během nacistické okupace Francie. Skutečnost, že odpovědnými lidmi za mučení Alžířanů i Francouzů, byli ti nejlepší muži francouzských bezpečnostních složek, byla rovněž jednou z příčin pro vytvoření tohoto traumatu.

Kvůli vysokému věku přímých účastníků alžírské války a nedostupnosti materiálů, které čekají na své zveřejnění v archivech, však zůstává ještě mnoho otázek

nezodpovězených. Lze se například pouze dohadovat o odpovědnosti špiček armády a francouzského státu na nelidském chování francouzských bezpečnostních složek během války v Alžírsku. Již nikdy se světová veřejnost zřejmě nedozví, kolik přesně obyvatel Alžíru i Francie padlo za oběť brutálnímu vyšetřování nebo popravám bez soudu.

Na začátku 21. století lze ovšem konstatovat, že největší „kus práce“ má již francouzská společnost za sebou. S faktem, že země postavená na svobodách daných Velkou francouzskou revolucí se dopouštěla násilí na svém vlastním území se již vyrovnala.

Résumé

Ce mémoire « La Torture pendant la guerre d'Algérie – le traumatisme vivant de la société française » traite le sujet de la présence de ce traumatisme, causé par l'utilisation de la torture par l'armée française pendant la guerre d'Algérie, dans la société française depuis le début du conflit jusqu'à nos jours. Le mémoire veut prouver cette théorie par l'analyse des textes, des livres et marginalement des films consacrés aux événements en Algérie et plus précisément à la torture et aux exécutions sommaires pendant cette guerre.

L'utilisation de la torture pendant la guerre d'Indépendance algérienne a attiré l'attention de la société française pendant la durée même de la guerre. Mais ce qui est le plus intéressant pour le sujet de ce mémoire sont les réactions des historiens, journalistes et intellectuels après 1962 et la fin de la guerre. Les historiens Benjamin Stora, Pierre Vidal-Naguet ou la journaliste Florence Beaugé sont des personnages clé dans l'histoire de ce traumatisme français. Ce qui illustre les questions quant à la torture pendant la guerre d'Algérie sont les articles publiés dans Le Monde en 2000 et les fortes réactions qu'ils ont suscité. Suite à cette polémique, la société française a été une fois de plus confrontée aux brutalités de l'armée et de la police françaises.

Le cas de la torture pendant la guerre d'Algérie est similaire au trauma allemand provoqué par la Deuxième guerre mondiale. Ce qui plus préoccupant dans le cas de la France c'est de savoir comment ont-ils pu s'accoutumer à la torture, alors que la société française est fondée sur les libertés et idéaux créés durant la Révolution? Ce problème spécifique et la durée que la société française a mise pour s'accommoder aux événements tragiques en Algérie sont les motifs majeurs de l'écriture de ce mémoire.

Použitá literatura

Literatura

- ALLEG, Henri. *La Question*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1961.
- ALEXANDER, M.S.; KEIGER, J.F.V. *France and the Algerian War*. London: Frank Cass Publishers, 2002.
- AUSSARESSES, Paul. *Services spéciaux: Algérie 1955 - 1957*. Paris: Librairie Académique Perrin, 2001.
- BARRAT, Robert. *Un journaliste au cœur de la guerre d'Algérie*. Paris: L'Aube poche, 2001.
- BARRAT, D.; BARRAT, R. *Algérie 1956: Livre blanc sur la répression*. La Tour d'Aigues: Edition de l'Aube, 2001.
- BRANCHE, Raphaëlle. *La Torture et l'armée pendant la guerre d'ALgérie: 1954 – 1962*. Paris: Gallimard, 2001.
- BRUNET, J.-P. *Police contre FLN: Le Drame d'octobre 1961*. Paris: Flammarion, 1999.
- CAMUS, Albert. *Actuelles III: Chronique algériennes, 1938-1958*. Paris: Gallimard, 1958.
- DALLOZ, Jacques. *La France et le monde depuis 1945*. Paris: Colin, 2002.
- DE BEAUVOIR, Simone. *Djamila Boupacha*. Paris: Gallimard, 1962.
- DROZ, B.; LEVER, E. *Histoire de la guerre d'Algérie 1954-1962*. Paris: Inédit, 1982.
- DUBY, George. *Dějiny Francie: Od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, 2003.
- FRANK, Robert. Les Troubles de la mémoire française. In RIOUX, Jean-Pierre. (ed.). *La Guerre d'Algérie et le français*. Millau: Fayard, 2001, str. 603-607.
- HARBI, Mohammed. *La guerre d'Algérie commence. 1954*. Bruxelles: Complexe, 1984.
- KUDRNA, J. (a kol.). *Dějiny Francie*. Praha: Svoboda, 1988.
- LAFFONT, Pierre. *Histoire de la France en Algérie*. Paris: Plon, 1980.
- MILLETT, K. *The Politics of Cruelty: an essay on the literature of political imprisonment*. Harmondsworth: Penguin Books, 1995.
- NÁLEVKA, Vladimír. *Čas soumraku*. Praha: Triton, 2004.

- ORY, Pascal. L'Algérie fait l'écran. In RIOUX, Jean-Pierre. (ed.). *La Guerre d'Algérie et le français*. Millau: Fayard, 2001, str. 572-581.
- RIOUX, Jean-Pierre. Les Français et la guerre des deux Républiques. In HARBI, M.; STORA, B. (ed.). *La Guerre d'Algérie: 1954-1962 la fin de l'amnésie*. Paris: Robert Laffont, 2004. str. 17-26.
- SIRINELLI, Jean-François. Les Intellectuels dans la mêlée. In: RIOUX, Jean-Pierre.(ed.): *La Guerre d'Algérie et les Français*. Millau: Fayard, 1990, str. 116-130.
- STORA, Benjamin. *La Gangrène et l'oubli: la mémoire des années algériennes*. Paris: La Découverte, 1991.
- STORA, B.; ELLVAS, A. *Les 100 portes du Maghreb*. Paris: Les Editions de l'Atelier, 1999.
- TARTAKOWSKY, D. Les Manifestations de rue. In RIOUX, J.-P.(ed.). *La Guerre d'Algérie et les Français*. Millau: Fayard, 1990, str. 131-143.
- THÉNAULT, Sylvie. *Une Drôle de Justice: Les magistrats dans la guerre d'Algérie*. Paris: La Découverte, 2001.
- THÉNAULT, Sylvie. La justice dans la guerre d'Algérie. In: HARBI, M.; STORA, B. (ed.): *La Guerre d'Algérie: 1954-1962 la fin de l'amnésie.*, Paris: Robert Laffont, 2004, str. 77-96.
- THOMPSONOVÁ, K.; BORDWELL, D. *Dějiny filmu*. Praha: AMU, 2007.
- VIDAL-NAQUET, Pierre. *La Torture dans la République*. Paris: La Découverte, 1983.
- WIEWIORKA, O.; PROCHASSON, Ch.: *La France du XXe siècle. Documents d'histoire*. Paris: Éditions du seuil, 1994.
- WRIGHT, George. *France in Modern Times: From the Enlightenment to the present*. New York: Bortin, 1981.
- ZÍDEK, Pavel. *Československo a francouzská Afrika*. Praha: Libri, 2006.

Periodika

- APTER, Emily. Out of Character: Camus's French Algerian Subjects. In *MLN*, Vol.112, No. 4, 1997, str. 499-516.
- BEAUGÉ, Florence. Marcel Bigéard général du cadre de réserve. *Le Monde*, 22. 6. 2000.

BEAUGÉ, Florence. Le général Massu exprime ses regrets pour la torture en Algérie. *Le Monde*, 22.6. 2000.

BEAUGÉ, Florence. Quand France torturait en Algérie. *Le Monde*, 11.11. 2000.

BEAUGÉ, Florence. Le général Jacques Massu, vainqueur de la bataille d'Alger. *Le Monde*, 23.11.2000.

BEAUGÉ, Florence. La Question, *Le Monde*, 4.12.2000.

BEZAT, Jean-Marie. L'idée d'une commission d'historiens sur la torture durant la guerre d'Algérie fait son chemin. *Le Monde*, 27.11.2000.

BOSWORTH, William. The French Catholic Hierarchy and the Algerian Question. In *The Western Political Quarterly*, Vol. 15, No. 4, 1962, str. 667-680.

DE LANGHE, Anne-Christine. Chirac – „Ils ont enfin la place qui leur revient dans notre patrie“. *Le Figaro*, 6.12.2002.

HARRISON, Christopher. French Attitudes to Empire and the Algerian War. In *African Affairs*, Vol. 82, No. 326, 1983, str. 75-95.

HARRISON, Martin. Gouvernement and press in France during the Algerian war. In *The American Political Science Review*, Vol.58, No.2, 1964, str. 273-285.

MERCHET, Jean-Dominique. Black-out sur les archives militaires. *Libération*, 24.11.2000.

VIROT, Pierre. La Torture aux portes de l'Assemblée. *Libération*, 23.11.2000.

Ces Algériens disparus - un dossier explosif. *Le Monde*, 4.3.2003.

Le parquet demande la relaxe du "Monde" dans le procès sur la participation de M. Le Pen à la torture en Algérie. *Le Monde*, 18.5.2003.

Toute poursuite contre le général Aussaresses est écartée. *Le Monde*, 19.6.2003.

Internetové zdroje

1951-1954...Du "J'accuse" de Claude Bourdet à la condamnation de la torture [online]. 2008, 19.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW:

<http://www.aidh.org/faits_documents/algerie/Bourdet.html#top>.

Banquet speech: Albert Camus [online]. 1998 , 10.5.2008 [cit. 2008-05-07]. Dostupný z WWW: <http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1957/camus-speech-f.html>.

Manifeste des 121 [online]. 2000 , 19.5.2008 [cit. 2008-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.algeria-watch.org/farticle/1954-62/manifeste121.htm>>.

OSN. Valné shromáždění OSN. Článek 5. In *Všeobecná deklarace lidských práv*. 1948, [online]. 2000, 5. 5. 2008 [cit. 2008-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

VITAL-DURAND, Brigitte. *L'affaire Audin, un mensonge d'Etat*. [online]. 2001 , 19.5.2008 Dostupný z WWW: <<http://www.algeria-watch.org/farticle/1954-62/memoires.htm>>.